

STRAFFBAR FORBEREDELSE

Kandidatnummer: 532
Leveringsfrist: 27.04.09

Til sammen 17201 ord

22.04.2009

Innhold

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstilling og oppgavens tema	1
1.2	Generelt om forberedelseshandlinger	1
1.3	Den videre fremstilling	6
<u>2</u>	<u>GENERELT OM UTSTREKNINGEN AV STRAFFEANSVARET ETTER STRAFFELOVEN</u>	<u>8</u>
2.1	Problemstilling	8
2.2	Fullbyrdet forbrytelse	9
2.3	Forsøk	11
2.3.1	Innledning	11
2.3.2	Grensen mellom forsøk og fullbyrdet forbrytelse	12
2.3.3	Den nedre grensen for straffbart forsøk	13
2.3.4	Momenter ved vurderingen av forsøkets nedre grense	14
2.3.5	Forsøk på medvirkning	18
<u>3</u>	<u>HVORFOR OG HVORDAN FORSKYVE KRIMINALISERINGSTIDSPUNKTET FRA FULLBYRDET FORBRYTELSE TIL FORBEREDELSESHANDLINGER</u>	<u>19</u>
3.1	Problemstilling	19
3.2	Hvorfor er det nødvendig å kriminalisere forberedelseshandlinger?	19
3.3	Utformingsteknikker av straffebud som er rettet mot forberedelseshandlinger	20
3.3.1	Kriminalisering av forberedelseshandlinger som er brudd på ett annet straffebud	20
3.3.2	Forberedelseshandlinger angitt i egne lovbestemmelser og som henviser til andre straffebud	21
3.3.3	Ny bestemmelse i straffelovens alminnelige del	22

3.4	Forberedelsesbestemmelser i forhold til legalitetsprinsippet	23
3.5	Oppsummering	23
<u>4</u>	<u>NÆRMERE OM UTVALGTE STRAFFEBUD SOM ER RETTET MOT STRAFFBARE FORBEREDELSESHANDLINGER</u>	<u>25</u>
4.1	Problemstilling	25
4.2	Straffelovens § 201 a, ”grooming” bestemmelsen	25
4.2.1	Problemstilling	25
4.2.2	Videre fremstilling	26
4.2.3	Rettstilstanden før	26
4.2.4	Begrunnelse og behov for bestemmelsen	28
4.2.5	Utforming av bestemmelsen	28
4.2.6	Forsøk	32
4.2.7	Konkurrens	33
4.2.8	Straffeprosessuelle virkemidler	34
4.2.9	Endringer i rettstilstanden	36
4.3	Straffelovens § 162 c, ”organisert virksomhet” bestemmelsen	37
4.3.1	Problemstilling	37
4.3.2	Videre i fremstilling	38
4.3.3	Rettstilstanden før	38
4.3.4	Begrunnelse og behov for bestemmelsen	40
4.3.5	Utforming av bestemmelsen	42
4.3.6	Straffeprosessuelle virkemidler	47
4.3.7	Oppsummering	47
<u>5</u>	<u>RETTSPOLITISKE FORMENINGER</u>	<u>48</u>
5.1	Problemstilling	48
5.2	Behovet for å kriminalisere forberedelseshandlinger	48
5.3	Ressursforbruk	50

5.4	Preventive virkninger ved å kriminalisere av forberedelseshandlinger	50
5.5	Sidevirkninger av forberedelsesstraffebud	51
5.5.1	Generelt	51
5.5.2	Politikontrollen blir mer omfattende enn før	53
5.5.3	Problemet i forfold til strl. § 201 a	54
5.5.4	Problemet i forhold til strl. § 162 c	57
5.6	Generelle synspunkter på hvor langt straffeloven bør gå	59
<u>6</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	<u>61</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>63</u>
<u>8</u>	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V</u>	<u>A</u>

1 Innledning

1.1 Problemstilling og oppgavens tema

I denne oppgaven har jeg valgt å ta for meg forberedelseshandlinger. Som hovedproblemstillingen ønsker jeg å finne mer ut av hvor langt inn i det private liv det trækkes på ved å kriminalisere forberedelseshandlinger, og hvor effektivt dette er med tanke på innskrenkninger i privatlivet. Straffeansvaret blir utvidet når forberedelseshandlinger blir kriminalisert, og vil for eksempel kunne omfatte dagligdagse handlinger som samtaler, og innkjøp av varer og tjenester. Selv om det også er stilt opp et vilkår om kriminelt forsett ved forberedelseshandlinger, kan denne måten å kriminalisere på være uheldig. Dette kan forekomme ved at borgerne oftere vil være i tvil om hva som er lovlig og hva som ikke er det.¹ Den private handlefriheten er en viktig verdi i samfunnet, men det er også en effektiv bekjempelse av uønsket adferd. Spørsmålet blir om det finnes en balanse mellom handlefriheten og bekjempelsen av den uønskede adferden. Hvilke endringer vil forskyvning av kriminalitetstidspunktet føre med seg, og hva kan konsekvensene av dette bli? Jeg skal i det følgende begynne med å si noe om hva forberedelseshandlinger er, og deretter skal jeg komme med eksempler.

1.2 Generelt om forberedelseshandlinger

Straffbar forberedelse er et juridisk begrep, og det er negativt avgrenset. For å finne ut av hvilke straffebud som rammer forberedelseshandlinger, må vi først tolke det enkelte

---

¹ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 375.

straffebud. For å finne ut av hva som er en straffri forberedelse, må vi først komme frem til hva som regnes som et forsøk. Når dette er gjort, må det trekkes en nedre grense mot forberedelseshandlinger, dermed blir en handling som ikke er forsøk en forberedelse.

Hvis vi illustrerer gjennomførelsen av en straffbar handling på en tidslinje, vil det første vi kommer borti være en forberedelse. Så kommer forsøksstadiet, før en straffbar handling blir fullbyrdet. Forskjellen på forsøk og forberedelse kan vises ved at forsøkshandlingen har kommet så langt at det er objektivt synlig. Samtidig må handlingen ha kommet veldig nær en fullbyrdelse. Forberedelseshandlinger trenger altså ikke å være så nært opp til selve fullbyrdelsen, og kan derfor foregå i tankene til en person uten at noen andre enn ham selv vet om det.² Forberedelse ligger altså helt i begynnelsen av en tidsakse, og er et utgangspunkt for resten av handlingsrekken. En forberedelseshandling kan altså defineres som en handling som er gjort med forsett om enten alene, sammen med andre eller ved hjelp av andre for å fullføre en straffbar handling, men uten at det har kommet så langt til at det utgjør et straffbart forsøk.³

Forberedelseshandlinger er i utgangspunktet straffritt etter norsk rett, men visse forberedende handlinger kan være straffbare etter særskilte straffebud. Eksempelvis har vi straffelovens § 94, og denne bestemmelsen setter straff for å inngå en avtale om å begå nærmere angitte forbrytelser i straffelovens kapittel 8.⁴ Noen andre eksempler på forberedelseshandlinger som er gjort til selvstendige forbrytelser, er for eksempel det å inngå en avtale om å utføre visse alvorlige forbrytelser jf. strl. §§104, 159. Også har vi i strl. §§ 161, 177, 269 nr 2 som gir straff for å anskaffe sprengstoff eller andre midler til å begå forbrytelser.⁵ Det som er spesielt med disse bestemmelsene er at lovgiver har tenkt på forberedelseshandlinger av farlig karakter som har et forbrytersk formål.⁶ Når straffeloven i

---

² Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 274.

³ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 307.

⁴ Jf. NOU 2002:4 straffelovkomisjonens delutredning VII s. 90.

⁵ Jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven) s. 101-102.

⁶ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 351.

dag kriminaliserer avtale om ulike former for landssvik, ildpåsetning og ran, rører dette i mindre grad hverdagslivet til folk flest. Etter gjeldende rett er kriminalisering av avtaler og andre former for forberedende handlinger avgrenset til visse typer forbrytelser, dette gjelder der et forsøk eller en fullbyrdet forbrytelse lettere kan føre til større skader.

Den formen for forberedelseshandlinger som ofte går igjen i straffeloven, er det å inngå forbund (avtale) med et bestemt forbrytersk formål. Hva som menes med avtale kan diskuteres, og det kan ikke stilles krav om skriftlighet som vil føre til bevismessige vanskeligheter. For eksempel ramser strl. § 94 (som vi har nevnt ovenfor) opp det å inngå forbund om å utføre forbrytelser mot noen bestemmelser i straffelovens kapittel 8. Dette er altså bestemmelser som for det meste omfatter statens trygghet, noe som regnes som særlig farlig og åpner dermed for tvangsmidler på forberedingsstadiet (telefonkontroll, ransaking, utleveringspålegg osv). Videre har vi en forbundsbestemmelse i straffelovens § 159 som kriminaliserer det å inngå en avtale om å begå visse allmennfarlige forbrytelser (det stilles et uttrykkelig krav om hensikt også i denne bestemmelsen), ildpåsetning er regulert i § 148, forgiftning av drikkevann § 152 (2), kapring av skip og fly § 51 a. Til slutt har vi § 269 nr. 1 som gir straff for den som inngår et forbund om å begå et ran, og § 140 som gir straff for den som oppfordrer eller tilskynder til iverksettelsen til en straffbar handling.

Den sentrale målsettingen med straffelovgivningen er å verne mot materielle krenkinger av individuelle og allmenne rettsgoder. For å oppnå tilstrekkelig vern, er det også i mange tilfeller behov for å kriminalisere handlinger som går i forveien, fordi dette indikerer at en materiell krenkning vil finne sted i fremtiden. Mange forbundsbestemmelser retter seg mot psykiske forberedelser, dette gjelder først og fremst straffebud som kriminaliserer det å inngå en avtale. Oppfordring til forbrytelser må også regnes som en psykisk forberedelse. Noen eksempler på fysiske forberedelser i straffeloven er for eksempel å være i besittelse av en kniv på et offentlig sted jf. § 352a, eller ta seg inn på forbudt område jf. § 353.⁷

---

⁷ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffansvarets periferi s. 315.

I det siste tiåret er antallet av bestemmelser som særskilt rammer forberedende handlinger blitt utvidet. Dette gjelder for det meste kriminalisering av nye handlinger som ikke var straffbart tidligere (altså nye livsområder). Stortinget har med mulig påvirkning fra internasjonale organer sett behov for å kriminalisere flere og flere forhold. Disse handlingene mener man er så alvorlige at det bør reageres med straff allerede i forberedelsesfasen.⁸ Hensikten har vært å ramme de mest alvorlige og samfunnsskadelige forbrytelsene der det er snakk om å begå et forbund (avtale), eller de samfunnsområdene som er særlig sårbare. Dette har vært svært sentralt når forberedelseshandlinger har blitt kriminalisert.

Blant de nyeste bestemmelsene finner vi grooming, "Grooming" kommer av det engelske ord "groom" som betyr "å forberede seg". Betegnelsen "grooming" brukes på det å bearbeide et barn – typisk via chattekanaler på Internett – og derved bygge opp et tillitsforhold til barnet, med tanke på senere å begå overgrep mot det.⁹ I Norge har vi fra 13. april 2007 fått en bestemmelse i straffelovens § 201 a. Bestemmelsen går ut på at gjerningsmannen avtaler et møte med et barn under 16 år, og har et forsett om å begå et overgrep. Videre kreves det at gjerningsmannen har kommet fram til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas, og dette kan straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år. Det sentrale her er at straffansvaret oppstår før selve overgrepet finner sted. Har man avtalt et møte med et barn, og har til hensikt å gjennomføre et overgrep, er dette straffbart allerede når de møtes selv om ingen ting har skjedd. Bestemmelsen skal altså beskytte barnet mot fare for et overgrep.

Videre har vi en straffebestemmelse i § 162 c som er tilføyd ved lov av 4. juli 2003 nr. 78. Bestemmelsen rammer det å inngå et forbund (avtale) med noen om å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år. Utførelsen må ha skjedd som ledd i

---

⁸Jf. Husabø, Erling Johannes, Pre-aktiv strafferett, Tidsskrift for strafferett 2003 s. 98.

⁹ Definisjonen er hentet fra websiden, -

http://www.telepriser.no/portal/page/portal/PG_NETTVETT/PAG_HOME/PAG_EMNER_HOVED/PAG_A_NNENBRUK_INTRO/PAG_CHATTING_GROOMING

virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Det finnes også en form for straffbar forberedelse som går ut på at det å delta i en organisasjon kan være straffbart, som for eksempel strl. § 204 a annet ledd (Tilføyd ved lov 20. mai 2005 nr. 29). Formålet med deltakelsen i denne foreningen må være ulovlige aktiviteter eller forstyrrelser.

Når en forberedelseshandling først er gjort om til en egen forbrytelse¹⁰, bedømmes den på samme måte som andre forbrytelser. Forberedelsen er altså straffbar og strafferammen kan variere etter alvorlighetsgraden. Det har vært spørsmål om det ikke bør innføres et generelt forberedelsesansvar for de mest alvorlige straffbare handlinger jf. forarbeidene til straffeloven 2005, men dette har ikke fått tilsutning i departementet.¹¹ Tysk og engelsk rett har en generell regel om avtaler. Nederlandsk rett har en generell regel om fysiske forberedende handlinger, mens svensk rett har en kombinasjon av disse.¹² Dansk rett har gjort det på en annerledes måte der forberedelseshandlinger er kriminalisert som straffbart forsøk. Generelt utformede forberedelsesstraffebud som er tatt i bruk av utenlandsk rett, viser at det lett kan bli abstrakt og utydelig.

Det har også vært spørsmål om det er hensiktsmessig å gå over fra en ”reaktiv” tradisjonell strafferett til en mer ”preaktiv” strafferett. Det førstnevnte går ut på at det gis respons på allerede utført kriminalitet, mens sistnevnte tar mer sikte på forberedelsesstadiet.¹³ Disse trekkene har gitt opphav til rettspolitiske drøftelser. ”Preaktive” kriminaliseringen kan føre til konsekvenser for den personlige friheten ved at tvangsmidler og etterforskning benyttes på et tidligere stadium. Den private handlefriheten er viktig i vårt samfunn, enhver form for framflytting av grensa for straffeansvar, vil innskrenke denne handlefriheten. Det vil altså oppstå en verdikonflikt mellom innskrenkningen i handlefriheten og bruk av samfunnets ressurser og behov.

---

¹⁰ I det følgende benytter jeg begrepet ”forbrytelse” synonymt med ”straffbart lovbrudd”. Bruker altså ikke straffelovens terminologi som skiller mellom forbrytelser og forseelser jf. strl. § 2.

¹¹ Jf. NOU 2002:4 straffelovkommisjonens delutredning VII s. 90.

¹² Jf. NOU 2002:4 straffelovkommisjonens delutredning VII s. 91.

¹³ Jf. Husabø, Erling Johannes, Pre-aktiv strafferett, Tidsskrift for strafferett 2003 s. 97.

Et problem i seg selv er om det er noe som heter forberedelseshandlinger. Fordi i det øyeblikk vi kriminaliserer en uønsket adferd, vil overtredelsen av dette straffebudet i seg selv bli en fullbyrdet overtredelse. Vi kan altså egentlig bare snakke om en forberedelseshandling i relasjon til et bestemt straffebud. For eksempel omtaler vi groomingbestemmelsen i § 201 a som en forberedelseshandling, men dette er altså en fullbyrdet forbrytelse i forhold til straffeloven. Fullbyrdet er overtredelsen når den voksne møter opp eller kan se møtestedet.¹⁴ Forberedelse i forhold til denne bestemmelsen blir da det å foreberede dette møte, og er straffritt hvis bestrebelsene ikke utgjør et forsøk på grooming jf. strl. § 49. Hittil i oppgaven har jeg brukt begrepet forberedelseshandling når jeg har skrevet om fullbyrdede overtredelser som er straffbare. Jeg skal videre i oppgaven fortsette å bruke denne betegnelsen når jeg egentlig skriver om fullbyrdede forbrytelser, dette skal jeg gjøre for at det lettere skal belyses og forstås.

1.3 Den videre fremstilling

Jeg har nå skrevet om hva straffbar forberedelse er. I det følgende skal jeg i kapittel 2 begynne med å skrive om fullbyrdet forbrytelse, og deretter kommer jeg til forsøk og straffri forberedelse. Dette gjør jeg for å vise hvor i det helhetlige bildet foreberedende handlinger kommer inn i strafferetten, og hvordan grensene trekkes. I kapittel 3 utredes det for hvordan straffebud som er rettet mot forberedelseshandlinger kan utformes. Kriminalisering av forberedende handlinger er av nyere dato, og lovgiverne har brukt forskjellige teknikker for å lage disse bestemmelsene. Vi skal derfor se på hvordan lovgiverne har gått frem for å forskyve kriminaliseringstidspunktet fra fullbyrdet forbrytelse til forberedelse. Kapittel 4 handler om straffelovens § 201 a og § 162 c som har kommet til i de siste årene og som jeg har valgt å gå nærmere inn på. Med disse to bestemmelsene skal jeg prøve å vise hvorfor det er nødvendig å kriminalisere forberedende handlinger. Jeg skal nevne hvilke endringer i rettsstilstanden disse bestemmelsene fører med

---

¹⁴ Jf. punkt 4.2.6.4 som beskriver dette nærmere.

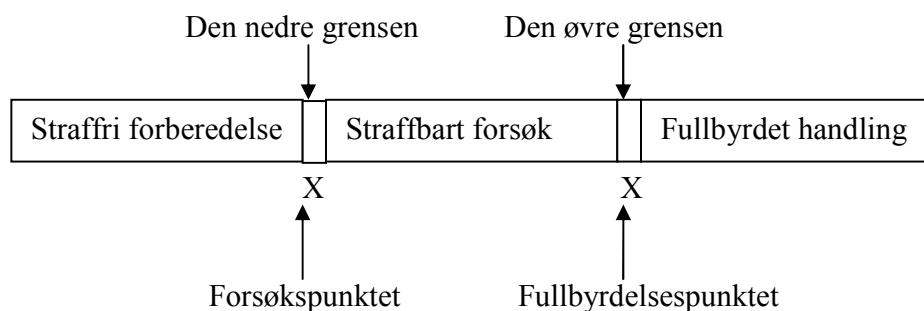
seg, og hvordan dette stiller seg i forhold til effektivitet og den personlige frihet som er oppgavens hovedproblemstilling. Siste og avsluttende kapitlet er kapittel 5. Her skal jeg skrive om rettspolitiske formeninger om fordelene og ulempene ved å kriminalisere forberedende handlinger. Underveis i dette kapitlet kommer jeg til oppgavens problemstilling.

2 Generelt om utstrekningen av straffeansvaret etter straffeloven

2.1 Problemstilling

Som tidligere nevnt sondres det mellom tre stadier i norsk rett, altså forberedelse, forsøk og fullbyrdelse. For å finne ut av hvilke straffebud som er overtrådt, må det trekkes grenser mellom disse tre rettslige reguleringene. Det er i forhold til straffen nødvendig å finne ut av om det er en forberedelse, forsøk eller fullbyrdet handling. Problemstillingen blir her å finne ut av hva som er den nedre grensen for straffbart forsøk. Den nedre grensen for forsøk er viktig å finne ut av i relasjon til hva som anses for å være en forberedelseshandling. En handling som befinner seg i grenseland, men som ikke faller inn under forsøksbestemmelsen, blir da en forberedelseshandling som beskrevet tidligere (negativ avgrensning). Siden oppgaven handler om forberedelseshandlinger er det nødvendig og naturlig å redegjøre for hvordan grensene trekkes. For å gi et helhetlig bilde vil jeg først si noe om fullbyrdet forbrytelse, for så å komme til forsøk som er i et mellomstadium hvor det ikke alltid er like lett å trekke grensene nedad mot forberedelseshandlinger. Grensen oppad mot fullbyrdelse er lettere å trekke og fører derfor ikke med seg altfor store problemer, det hele beror på en tolkning av det enkelte straffebud.

Figur 1

Figur 1 viser den øvre og nedre grensen for det straffbare forsøk.¹⁵

¹⁵ Jf. Slettan, Svein & Øie, Toril Marie. Forbrytelse og straff, Oslo 2001 s. 78.

2.2 Fullbyrdet forbrytelse

Fullbyrdet forbrytelse vil forekomme når en unnlatelse eller en handling i sin helhet er utført, og resultatet inntreffer. Dette må stemme overens med det straffebudet krever.¹⁶ I videre fremstilling kommer jeg til å bruke begrepet ”handling” som overgrep for både handling og unnlatelse. Gjerningsbeskrivelsene i de enkelte straffebud retter seg som regel mot fullbyrdet forbrytelse, men de suppleres av forsøksbestemmelsen. Strl. § 49 gir en definisjon av forsøk, og dette angir grensen både oppad mot den fullbyrdede forbrytelse og nedad mot den straffrie forberedelse. Straffbart forsøk kan foreligge når forbrytelsen ikke er fullbyrdet. Det må være foretatt en handling, hvor forbrytelsens utførelse tilsiktet påbegynt.¹⁷ Altså en regel som er negativt avgrenset som sier at så lenge handlingen ikke er fullbyrdet, anses dette som et forsøk.

I teorien er det redegjort for fullbyrdelse av ulike typer delikter (for eksempel skadedelikter og faredelikter), dette kan være til hjelp når grensen mellom forsøk og fullbyrdet forbrytelse skal trekkes.¹⁸ Denne inndelingen er altså noe som bare brukes i teorien, og det kan være delte meninger om klassifikasjonen.

Noen straffebud krever for eksempel forvolding av et skadelig resultat. Så lenge dette ikke skjer vil forbrytelsen ikke være fullbyrdet, det er selve resultatet det settes fokus på.¹⁹ Et videre vilkår er påregnelighet, hvis det er en upåregnelig skade kan forsøksstraff anvendes. Et eksempel er det å forvolde en annens død jf. strl. § 233, her er vilkåret at døden må inntre. Dersom det skadelige resultat ikke inntreffer, kan forsøksbestemmelsen komme til anvendelse jf. § 49. Andre eksempler på skadedelikter er strl. §§ 148, 239 og 291.²⁰

---

¹⁶ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 345.

¹⁷ Jf. Husabø, Erling Johannes, Den nedre grensa for straffbart forsøk, Festskrift til Per Stavang; Stat, politikk og folkestyre s. 631.

¹⁸ Se for eksempel Andenæs, Alm. Strafferett s. 345 og Eskeland, Ståle. Strafferett s. 178.

¹⁹ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 345.

²⁰ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 108.

Ved faredeliktsbestemmelsene kreves det derimot ikke mer enn at det skal være inntrådt en fare som er en adekvat følge av en handling. Det som er straffbart er allerede det å fremkalle en fare, selv om det skadelige resultat ikke inntreffer. Lovgrunnen for slike straffebud er at slike handlinger normalt medfører en fare. De mest vanlige faredeliktsbestemmelsene som brukes i praksis er straffebudet mot overskridelser av fartsgrenser eller føre motorvogn i påvirket tilstand (vegtrafikklovens §§ 6 og 22, jf. § 31). Det finnes også noen bestemmelser i straffelovens § 156 og § 157 som omhandler det å fremkalle en fare for å smitte sykdom og utsette andres liv og helse i fare.²¹

En tredje gruppe er handlings og unnlatelsesdelikter der loven direkte beskriver den forbudte handlemåten. Overtredelsen kan gjelde et forbud eller påbud, i det første tilfellet foreligger en straffbar aktivitet og den siste et straffbart passivitet, altså handlingsdelikt og unnlatelseslikt. For eksempel har vi bestemmelser om falsk anmeldelse, penge og dokumentforfalskning og seksuell omgang med barn i strl. §§ 185, 353 og 357. Det er altså beskrivelsen av selve handlingen som er den fullbyrdede forbrytelsen.

I noen tilfeller har vi med en blandingsform å gjøre, der loven både beskriver selve handlingen og i tillegg krever at en fare eller skade er fremkalt, for eksempel i strl. §§ 150, 155, 284.²² I disse tilfellene er handlingen fullbyrdet når begge vilkårene inntreffer samtidig, og det er en forlengelse av hovedparagrafen som fører til skjerpet straff når det er en blandingsform. For i disse situasjoner er selve handlingen utført, og sannsynligheten for at faren eller det skadelige resultat inntreffer er mye større.

---

²¹ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 108.

²² Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 109.

2.3 Forsøk

2.3.1 Innledning

Forsøk vil si at en forbrytelse ikke kommer til fullbyrdelse på grunn av visse omstendigheter. Alt som ikke er fullbyrdet forbrytelse eller forberedende handling vil falle under begrepet forsøk. Forsøk straffes fordi det viser en straffverdig forbrytersk vilje. Forsøk straffes mildere enn den fullbyrdede forbrytelse og straffen kan nedsettes under det vanlige lavmål jf. strl. § 51. Forsøksregelen er viktig i tillegg til det straffeansvaret som følger av hvert enkelt straffebud, og det er nødvendig å reagere med straff når det forbryterske forsettet foreligger.

Det kan være at gjerningsmannen ombestemmer seg, enten at han angrer, er redd for å bli oppdaget, at handlingen slår ut feil, eller at han har tatt feil av situasjonen. Den straffbare handling han tenkte og utførte forelå egentlig bare i hans bevissthet og ikke i virkeligheten. For eksempel tror han at han skyter et menneske, men det er et dyr i virkeligheten.²³ Hovedregelen i straffeloven er at forsøk på forbrytelse er straffbart, og at det straffes mildere enn den fullbyrdede forbrytelse jf. strl. §§ 49 og 51.

Tilbaketreden fra forsøk er også en mulighet, straffen faller da bort når gjerningsmannen avstår fra videre virksomhet, eller forebygger de skadelige følger av handlingen jf. Strl. § 50. Lovgrunnen er at gjerningsmannen dermed har vist at han likevel ikke har et forbrytersk forsett, denne ordningen kan være et positivt motiv for å tre tilbake.²⁴ Forsøk på forseelse er derimot ikke straffbart jf. strl. § 49, 2. ledd.²⁵ Forsøk på medvirkning er også straffbart der medvirkning er tatt inn i en lovbestemmelse, eller der det kan tolkes ut av en straffebestemmelse. Spørsmålet blir å finne ut av hvordan linjene skal trekkes mellom den nedre grense for straffbart forsøk og straffri forberedelse.

---

²³ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 352.

²⁴ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 360.

²⁵ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 344.

2.3.2 Grensen mellom forsøk og fullbyrdet forbrytelse

I forarbeidene til Straffeloven av 1902 var det uttrykkelig sagt at det skulle sondres mellom forberedende handlinger, og handlinger hvor forbrytelsens utførelse er påbegynt.²⁶ Dette skulle samsvare med alle nyere straffelover unntagen den danske.²⁷ I dansk straffelov § 21 (forsøk) siktes det til alle handlinger som fremmer eller bevirker utførelsen, altså vil alt av forberedelser og forsøk bli omfattet.²⁸ Det har gjennom tidene vært diskutert om det bør være et objektivt eller et subjektivt grunnsyn på forsøksregelen.²⁹ Mens det subjektive er rettet mot handlingsforsettet, er det objektive rettet mot ytre fysiske handling. Lovmotivene gir ikke noe klart svar på forholdet mellom det objektive og subjektive elementene i grensedragningen mellom forsøk og forberedende handling. Vurderingen av hvor grensen mellom straffrie forberedende handling og det straffbare forsøk ligger, vil i noen grad være skjønnspreget. Både objektive og subjektive momenter vil kunne ha betydning for grensedragningen.³⁰ Grensen behøver nødvendigvis ikke å trekkes på samme sted i det ytre hendelsesforløp i alle tilfeller som gjelder overtredelser av samme straffebud.³¹

Forbrytelsen blir fullbyrdet når alle vilkår i det enkelte straffebud er overtrådt. Å trekke grensen oppad volder ikke til så mange problemer, og det er enklere å se og trekke grensen der. De enkelte gjerningsbeskrivelsene i loven er formet med å sikte på den fullbyrdede forbrytelsen, men gjerningsbeskrivelsen suppleres av generelle bestemmelser om straffbart forsøk jf. § 49.

---

²⁶ Jf. S.K.M. 1896 s. 90.

²⁷ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 278.

²⁸ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 347.

²⁹ Jf. S.K.M. 1896 s. 90.

³⁰ Jf. Rt. 1991 s. 95.

³¹ Jf. Husabø, Erling Johannes, Den nedre grensa for straffbart forsøk, Festskrift til Per Stavang; Stat, politikk og folkestyre s. 636.

Det er enkelte straffebud som beskriver lovovertrедelsen slik at den er fullbyrdet ved en forsøkshandling (for eksempel strl. § 168). Ifølge Andenæs blir det ikke tale om å skille mellom forsøk og fullbyrdet overtredelse når det gjelder skyldspørsmålet.³² Men det er ikke alle som er enig med Andenæs. Eskeland³³ og Matningsdal³⁴ mener for eksempel at det bør være et skille mellom forsøk og fullbyrdet, det kan ifølge dem være snakk om forsøk på forsøk. Det er en alminnelig oppfatning at ”forsøk på forsøk” ikke er straffbart. Et eksempel som Eskeland nevner er straffelovens § 168, falsk anmeldelse (nevnt ovenfor).³⁵ Hvis en falsk anmeldelse er skrevet, men er blitt glemt å levere til politiet av en eller annen årsak, og derfor ikke når frem til politiet, vil dette kunne være tale om et forsøk. Siden straffebudet (§ 168) allerede retter seg mot forsøk, så vil det altså foreligge forsøk på forsøk. Handlingens straffverdighet er den samme enten anmeldelsen kommer frem til politiet eller ikke, men når det ikke kommer fram bør det anses som forsøk på forsøk. Men når det gjelder straffespørsmålet kan det være av interesse å finne ut av om det foreligger fullbyrdelse eller bare et forsøk.

Medvirkning er også et sentralt emne, men faller utenfor oppgavens tema. Men under punkt 2.3 og ”grooming” bestemmelsen i kapittel 4 har jeg tatt med en kort presentasjon om medvirkning på forsøk.

2.3.3 Den nedre grensen for straffbart forsøk

2.3.3.1 Problemstilling

Problemstillingen her blir å finne ut av hva som blir forberedelseshandlinger, altså hvilke handlinger som rammes. Dette skal jeg gjøre ved å se på handlinger som ligger i grenseland

---

³² Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 346.

³³ Jf. Eskeland, Ståle. Strafferett 2000. s. 212.

³⁴ Jf. Matningsdal, Magnus. Rettsdata.no. Lover og kommentarer til straffeloven, § 168, note 1435.

³⁵ Jf. Eskeland Ståle, Strafferett 2000 s. 211.

mellom forsøk og forberedelse, for å veie opp eller ned. Dersom vi kommer til at det foreligger et straffbart forsøk, er vi altså utenfor området for forberedelseshandlinger. Visse momenter må til for å avgjøre om en handling kan oppfattes som straffbart forsøk. De momentene jeg kommer til å nevne, er sentrale punkter som juridiske forfattere har hentet fra høyesterettspraksis, og det er dette vi skal se på i det følgende.³⁶

2.3.4 Momenter ved vurderingen av forsøkets nedre grense

2.3.4.1 Generelt

Forsøkets nedre grense er beskrevet i S.K.M s. 90. Det er slik at man må se helheten i den forbryterske virksomhet. Det må foreligge en innbyrdes sammenheng, og det avgjørende utslag er om det forbryterske forsett har åpenbart seg gjennom handlinger som peker mot et forbrytersk mål. Det er altså viktig at det forbryterske forsettet må foreligge hos gjerningspersonen ved vurderingen om en handling skal bedømmes som straffbar. Grensen kan ofte være vag og skjønnsmessig å trekke. Punktene nedenfor er derfor tatt med for å avgrense slik at det skal bli lettere å finne ut av hva som kan anses for å være et straffbart forsøk. Dermed finner vi ut av hva som ikke blir et forsøk, dette blir derfor en forberedelse.

2.3.4.2 Nærhet i tid

Det er ikke så veldig vanskelig å bevise handlinger ut fra ytre karakter, man kan da se hva som er gjort og hva som gjenstår. Det er vanskeligere å finne ut av det subjektive forsettet. Sannsynligheten for at gjerningsmannen psykisk vil utføre den straffbare handlingen, er ikke alltid så lett å finne ut av. Det er mange dommer som illustrerer at fullbyrdelsen må

---

³⁶ Jf. Eskeland, Ståle. Strafferett 2000 s. 213 og Husabø, Erling Johannes. Straffansvarets periferi, s. 281-299, og Jf. Rt. 1991 s. 95 (sjekk kjennelsen).

skje i umiddelbar sammenheng med den handlingen som er utført ifølge gjerningsmannens forutsetninger. For eksempel har vi Rt. 1932 s. 427 der tiltalte hadde skrevet et brev til en skipper, og spurt om han kunne få tak i en båt som kunne laste 10 000 liter sprit. Høyesterett mente at det måtte gjøres noe mer i tillegg for at dette skulle anses som forsøk på smugling. En høyesterettsdom fra Rt. 1990 s 1054 hadde tiltalte etter en avtale med bileieren kjørt en bil til Belgia, og solgt den der. Høyesterett dømte han for forsikringsbedrageri, de la vekt på at det eneste som gjenstod var å melde bilen stjålet.³⁷ Nærhet i tid og hvor mye som gjenstår er sentralt og legges betydelig vekt på av Høyesterett.

2.3.4.3 Gjennomføringsplanen

Gjennomføringsplanen er noe annet, enn kravet om forsett som oppfyller skyldkravet. Vurdering av forsøkspunktet må i utgangspunkt tas i gjennomføringsplanen, dette innebærer at retten i praksis alltid må klargjøre det konkrete forhold i forsettet, før en drøfter om den forbryterske viljen har kommet langt nok. Forsøksgrensen blir overskredet når den handledes forbryterske virksomhets nærmer seg slutten. Når gjerningsmannen åpenbart sikter mot det forbudte mål, er det ikke lenge igjen før den forbudte handling iverksettes.³⁸ Derfor gir gjennomføringsplanen de forskjellige leddene i handlingsrekken en retning og en sammenheng, og bestemmer hva som skal til, og hvor nært det er igjen til fullbyrdingstidspunktet. Hvis det er uvissheter om gjennomføringsplanen, kan det bli vanskelig å måle den tidsmessige avstanden mellom det som er gjort og det som gjenstår. Gjennomføringsplanen gir mening til det gjerningsmannen har gjort, og utfyller faktum med det som står igjen etter planen. Rt. 1939 s. 890 viser et eksempel på vurderingsmålestokken for den tidsmessige nærheten. En mann ble dømt for forsøk på utuktig forhold, det var ”umiddelbar forbindelse” med det som var gjort og det som

---

³⁷ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 282.

³⁸ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 281-282.

gjenstod. Sannsynligheten for at han skulle fullbyrde var stor, og grunnen til at han ikke fikk fullført var pga. han ble oppdaget.

2.3.4.4 Den psykologiske forskjellen

Høyesterett har også lagt vekt på den psykologiske forskjellen mellom det gjerningspersonen har gjort og det som gjenstår for at forbrytelsen skal være fullbyrdet, for å bedømme om det er et straffbart forsøk.³⁹ Dette er et sentralt moment når man skal trekke den nedre grensen for forsøk.

Folk flest vil som regel følge lover og regler som har en viss alvorlighetsgrad, men det finnes alltid noen avvikere. Det er en stor barriere for folk flest å fullføre en forbrytelse, fordi det vil som oftest føre med seg en psykisk belastning. Den psykologiske forskjellen kan ofte vise hvem som vil begå en straffbar handling, og hvem som ikke vil gjøre det. Derfor er dette et viktig moment når man skal bedømme om noen skal straffes for forsøk eller ikke.⁴⁰ Det vil være feil å dømme noen for forsøk hvis det foreligger en stor psykologisk barriere til å fullføre fullbyrdelsen. Det jeg mener med den psykologiske barrieren er det ”kritiske punktet” man må komme over før en handling igangsettes. Det er en psykologisk skille mellom det som er gjort og det som gjenstår. Det er viktig å få frem om en handling skal anses som forsøk eller ikke. Den psykologiske terskelen kan være forskjellig ut fra hvilke straffebud som overtres. Det skal psykisk mer til å drepe noen, enn å gjøre ett innbrudd.⁴¹

---

³⁹ Jf. Rt. 1995 s. 17 og Rt. 1996 s. 766.

⁴⁰ Jf. Husabø, Erling Johannes, Den nedre grensa for straffbart forsøk, Festskrift til Per Stavang; Stat, politikk og folkestyre s. 646.

⁴¹ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 293.

For å finne ut om gjerningsmannen er skyldig er det viktig å finne ut om hans indre terskelen er overvunnet, og hvor fast og sikker forsett han har. Den forbryterske viljen må være av en viss bestemthet, og etter en alminnelig psykologisk slutning må handlingen lede til en fullbyrdet forbrytelse. En høyesterettsavgjørelse av nyere dato som drøfter den nedre grensen har vi i Rt. 2008 s. 867. Her var spørsmålet om det var et forsøk på seksuell omgang med en mindreårig. Saken dreide seg om et bekjentskap via internett. Det var blitt inngått en avtale som dreide seg om å ha sex, og en mobiltelefon skulle være betalingsmiddelet. De kom aldri lenger enn til resepsjonen på hotellet. Den mindreårige jenta sa at hun ville trekke seg, og det var greit for den 49 år gamle mannen. Høyesterett la vekt på at det var et betydelig kvalitativt og en psykologisk forskjell på det tiltalte hadde gjort, og det som gjenstod. Grensen for straffbart forsøk var ikke overtrådt i dette tilfellet jf. strl. § 49.

2.3.4.5 Utjenelig forsøk

Utjenelig forsøk vil for eksempel forekomme når man tar feil av en situasjon. Selve forbryterske forsettet foreligger, men handlingen er etter sin art objektiv straffritt. Ordet ”tilsiktetes” i § 49 første ledd ble jf. forarbeidene valgt for også å dekke de tilfellene om utjenelig forsøk.⁴² I teorien skilles det mellom forsøk med utjenelig middel og forsøk mot utjenelig objekt. Dette skille har i grunn ikke praktisk betydning, fordi det vil uansett bli rammet som forsøk. Eksempel på det førstnevnte kan for eksempel være at gjerningsmannen tror han har skaffet seg et giftig stoff som er livsfarlig. Dette stoffet skal han bruke til å drepe noen, men i virkeligheten er det bare et uskadelig middel han bruker. Eksempel på det sistnevnte kan for eksempel være forsøk på et drap ved å skyte på en stubbe som gjerningsmannen tar for et menneske. Dommer fra høyesterett viser at utjenelige forsøk også kan straffes. Dette gjelder bare når noe i praksis er objektivt synlig,

---

⁴² Jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven) s. 98.

og som dermed kan bli mulig å bevise. Handlinger som skyldes ren overtro har tradisjonelt blitt ansett som straffritt i teorien.⁴³

2.3.5 Forsøk på medvirkning

Forsøk på medvirkning går ut på at medvirkeren har gjort sitt og når hovedpersonen ikke har passert forsøksgrensen. Kan dermed medvirkeren straffes? Utgangspunktet er også her straffelovens § 49, forsøksbestemmelsen. I forhold til oppgaven er dette avsnittet tatt med som en generell avklaring på forsøk på medvirkning, fordi dette blir drøftet i forhold til utvalgte straffebud senere i oppgaven også.

Etter en tolkning av ordlyden skal medvirkeren kunne straffes for fullbyrdet medvirkning, uavhengig av hvor langt hovedpersonen har kommet.⁴⁴ Hver enkelt deltaker skal bare dømmes etter sitt eget forhold. Medvirkeren kan straffes selv om hovedpersonen ikke har kommet så lang som til et straffbart forsøk. Et eksempel er jf. Andenæs det å overtale en annen til å foreta en forbrytelse, jf. Rt. 1974 s. 317 og 1980 s. 961.⁴⁵ I tillegg kreves det at medvirkerens handling må være et ledd i begivenhetsforløpet. Medvirkningen må altså stå i et medvirkende årsaksforhold hvis forholdet skal straffes for fullbyrdet medvirkning. Men det kreves ikke noe årsakssammenheng til å straffe for forsøk på medvirkning.⁴⁶ Disse tilfellene er ikke alltid lett å gjennomskue for politiet, og kommer derfor heller ikke så ofte opp i praksis. Forsøk på medvirkning kommer jeg også til senere under kapittel 4.

---

⁴³ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 352.

⁴⁴ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 200.

⁴⁵ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 338-339.

⁴⁶ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 201.

3 Hvorfor og hvordan forskyve kriminaliseringstidspunktet fra fullbyrdet forbrytelse til forberedelseshandlinger

3.1 Problemstilling

Problemstillingen i dette kapitlet blir for det første å finne ut av hvorfor det er nødvendig med lover og regler på dette området. Deretter blir spørsmålet hvilke teknikker lovgiveren bruker og har til disposisjon når de lager lover som er rettet mot forberedelseshandlinger. Som tidligere nevnt er forberedelseshandlinger en nyere måte å kriminalisere på. Denne nye kriminaliseringen fører til at forberedelseshandlinger som tidligere stort sett var straffrie, blir nå gjort om til forbrytelser.

3.2 Hvorfor er det nødvendig å kriminalisere forberedelseshandlinger?

Som allerede nevnt har det kommet til nye bestemmelser i senere tid. Lovgiverne har sett behov for å kriminalisere i en tidligere fase, altså allerede ved den forberedende handling. Før i tiden var det bare vanlig å gi straff for den fullbyrdede straffbare handlingen eller forsøket. I dagens samfunn hvor det har kommet nyere teknologi og nye metoder blant kriminelle, har dette blant annet ført til at lovgiverne har sett det som nødvendig å kriminalisere tidligst mulig i en straffbar handlingsrekke.⁴⁷ Dette har de først og fremst gjort for å hindre de mest alvorligste kriminelle handlingene. I de siste tiårene har for eksempel økt terrorvirksomhet og ”grooming” ført til at lovgiverne har gått inn og laget nye bestemmelser på disse områdene. Terrorvirksomhet og seksuelle tilnærmelser mot mindreårige er såpass alvorlige handlinger at det er best å få avdekket slik kriminalitet før et skadelig resultat inntreffer. Med påvirkning fra dette virker det som Stortinget har valgt å

---

⁴⁷ Jf. NOU 2002:4 Straffelovkomisjonens delutredning VII s. 92-93.

utarbeide nye lover på disse områdene.⁴⁸ Siden det er en større avstand mellom en forberedelse og en fullbyrdelse, kan dette føre til at det blir vanskeligere å utforme presise straffebud. Spørsmålet blir da om hvordan Stortinget går frem, og hvilke teknikker som brukes når fokus skal rettes fra fullbyrdet handling til foreberedelseshandlinger.

3.3 Utformingsteknikker av straffebud som er rettet mot forberedelseshandlinger

3.3.1 Kriminalisering av forberedelseshandlinger som er brudd på ett annet straffebud

Denne måten å utforme forberedelsesstraffebud går ut på at et straffebud skal ramme en bestemt adferd, hvor en slik adferd utgjør forberedelse til et annet lovbrudd, uten at straffebudet knytter seg uttrykkelig mot det andre straffebudet.

I straffeloven har vi noen straffebud som gir en nærmere beskrivelse av særlige typer forberedende handlinger til brudd på et annet straffebud. For eksempel har vi i strl. § 161 ”i den hensikt å begå en forbrytelse, anskaffer, tilvirker eller oppbevarer a) skytevåpen, våpendeler, ammunisjon eller sprengstoff”.⁴⁹ Her er formålet å hindre at det for eksempel begås et drap eller et ran ved anskaffelsen av slike farlige gjenstander jf. §§ 233, 267. I § 186 har vi en bestemmelse om dokumentforfalskning, som går ut på å skaffe seg ”falsk Segl, stempel eller merke”. Dette er straffbart fordi slik forfalskning gjøres med det formål å narre noen, og er derfor en forberedelse til en straffbar handling. Når disse

---

⁴⁸ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 6 og Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 7.

⁴⁹ Jf. NOU 2002:4 Straffelovkomisjonens delutredning VII s. 90-91.

forfalskningsmetodene benyttes ved at noe forfalskes, kommer man over i et annet straffebud, altså § 183.⁵⁰

Ved å kriminalisere i et tidligere tidspunkt, er det lettere å hindre skadelige resultater som kan oppnås etter det straffebudet forberedelsen retter seg mot. Siden kriminalitetspunktet blir endret fører dette til at den forbryterske viljen må tenkes om mye tidligere enn før. Videre kan dette føre til avståelse fra forbrytelser mye hyppigere enn før, hvor det før måtte mer til for å bli straffet. Med kriminalisering av visse forberedende handlinger til andre, bestemte lovbrudd, flytter man kriminaliseringspunktet lengre tilbake enn hva som ellers ville vært forsøkspunktet for disse lovbruddene etter § 49. Dette gjelder også for forberedelser generelt.⁵¹

3.3.2 Forberedelseshandlinger angitt i egne lovbestemmelser og som henviser til andre straffebud

Straffebud som er utformet på denne måten er gjort ved at en bestemmelse er angitt i et eget straffebud, og derfra henvises det til andre straffebestemmelser. Slike straffebud kan gjelde hele straffeloven eller inntas i de aktuelle kapitlene i loven.⁵² Det som er spesielt med denne måten å utforme straffebud på er at begrepet ”forbund” blir tilføyd til ellers gjeldende bestemmelser. Det som oppnås er at straffebudet retter seg mot en forberedelseshandling, og det straffbare blir altså det å befinne seg i en mye tidligere fase enn det straffebudet som det er henvist til.

---

⁵⁰ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 351.

⁵¹ Jf. Andenæs, Johs, Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, samlet utgave ved Kjell v. Andorsen, 2008 s. 168.

⁵² Jf. NOU 2002:4 Straffelovkomisjonens delutredning VII s. 90-91.

Straffelovens § 94 er et eksempel på en slik bestemmelse, der står det uttrykkelig at det å ”inngå forbund” med forbrytersk motiv etter de nevnte paragrafer er straffbart. Å inngå en avtale (forbund) er en forberedelse, man bestemmer seg for å slå seg sammen for å planlegge, avtale om å begå noe straffbart. Videre har vi straffelovens § 233 a som henviser til handlinger som begås i § 231 eller § 233, altså denne bestemmelsen tilføyer ”det å inngå forbund” til noe som er straffbart fra før. En annen straffebestemmelse er for eksempel § 269, hvor det er straffbart å inngå avtale med noen om begå et ran. Her står det uttrykkelig i ordlyden hva den forbudte handling er.

Felles for disse forbundsbestemmelsene er at det er noe som begås i fellesskap. Derfor kan risikoen være større for at den straffbare handlingen blir utført, og at resultatene ofte kan bli alvorlige. For å hindre slike sammenkomster har lovgiveren bestemt seg for å ta disse forbryterne i et tidlig stadium slik at det skadelige resultat kan unngås. Hvis planen utføres kan dette få alvorlige konsekvenser.

3.3.3 Ny bestemmelse i straffelovens alminnelige del

En utformingsteknikk som kan brukes er å innta en ny bestemmelse i straffelovens alminnelige del som generelt retter seg mot forberedelse av grove straffbare handlinger, hvor grovheten angis ved en bestemt strafferamme.⁵³ For eksempel; ”Straffbar forberedelse foreligger, når en handling ikke har kommet så langt som til straffbart forsøk jf. strl. § 49 og den straffbare forberedelsen er tiltenkt for å utøve alvorlige forbrytelser”. Eller som i dansk rett hvor alt av forberedelseshandlinger er kriminalisert under forsøksregelen. Denne teknikken har vært diskutert og har ikke fått gjennomslag pga. en slik regel kan virke for omfattende, og vil berøre livsområder som den ikke burde gjøre.⁵⁴ En generell bestemmelse

---

⁵³ Jf. NOU 2002:4 Straffelovkomisjonens delutredning VII s. 90-91.

⁵⁴ Jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven) s. 103.

om forberedelseshandlinger som et selvstendig straffebud er en rettspolitisk problemstilling som jeg vil komme til senere i fremstillingen.

3.4 Forberedelsesbestemmelser i forhold til legalitetsprinsippet

Det har vært diskutert i forarbeidene om hvilke presisjonskrav som generelt kan stilles til straffelovgivningen.⁵⁵ Spørsmålet blir i vårt tilfelle om straffbare forberedelseshandlinger er presise nok (*lex certa*), og om de har et konkretisert kjennetegn ved den straffbare handlingen i forhold til Grunnlovens legalitetsprinsipp (Grl. § 96).⁵⁶ Siden forberedelseshandlinger ofte omhandler subjektive forhold, foreligger det mindre konkrete forhold enn forsøk og fullbyrdet handling. Dette har ikke blitt ansett som et problem, men lovgiveren bør likevel til en viss grad ta hensyn til presisjon ved utforming av forberedelsesdeliktene.⁵⁷

3.5 Oppsummering

Når fokus endres fra fullbyrdet straffbar handling til en straffbar forberedelseshandling, blir det en forskyvning av det som er straffbart mye lenger tilbake i tid. Forberedelsesstraffebudene blir til med det formål å ramme de mest alvorlige forbrytelser. Det som er viktig er å unngå de uheldige konsekvenser en fullbyrdelse vil føre til. Blikket rettes altså mer mot det subjektive, og disse forberedelsene kan ofte bare foregå i gjerningspersonens sinne og tanker. Derfor er det ikke alltid like lett å bevise en ulovlig

---

⁵⁵ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 370 som viser til Straffelovkommisjonen i NOU 1992:23 s. 72-32.

⁵⁶ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 370 som viser til Straffelovkommisjonen i NOU 1983:57 s. 116.

⁵⁷ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 369.

handling når det ikke foreligger en observerbar adferd. Dette er en forskjell fra forsøk og fullbyrdet handling som det kreves en fysisk aktivitet i tillegg til det subjektive for at det skal være straffbart. Men i realiteten blir det egentlig ikke så stor forskjell. En annen forskjell er at handlingen må være nært opp til en fullbyrdelse for at det skal foreligge et forsøk. Og for fullbyrdet handling kreves det altså at den straffbare handling blir fullbyrdet, mens for forberedelseshandlinger så kan det være straffbart selv om gjerningspersonen ikke har gjort så mye, og kan være langt unna fullbyrdelsestidspunktet.

4 Nærmere om utvalgte straffebud som er rettet mot straffbare forberedelseshandlinger

4.1 Problemstilling

Problemstillingen her blir å finne ut av hvordan forberedelsesstraffebud virker i praksis, deres begrunnelse og hvilke prosessuelle endringer dette medfører. Dette skal jeg gjøre ved å utrede om to bestemmelser som er av nyere dato, og som ikke kommer så ofte opp i praksis. Så derfor vil det meste i følgende være basert på forarbeider og rettslig teori. Videre i det følgende vil jeg ta for meg straffelovens § 201 a, deretter § 162 c.

4.2 Straffelovens § 201 a, "grooming" bestemmelsen

Bestemmelsen går ut på å straffe den som har avtalt et møte med et barn under 16 år. Gjerningsmannen må ha som forsett å begå en handling som er forbudt etter seksualforbrytelsene i straffelovens §§ 195, 196 eller 200 annet ledd. Videre er et neste vilkår at gjerningsmannen må ha kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas jf. strl. § 201 a første ledd siste setning. Annet ledd sier at villfarelse om alder utelukker ikke skyld, med mindre "ingen uaktsomhet foreligger i så måte", altså en culpa levissima krav jf. § 43. Jevnbyrdighet i alder og utvikling kan føre til at straff faller bort jf. tredje ledd.

4.2.1 Problemstilling

Problemstillingen i det følgende blir å finne ut av hvordan denne bestemmelsen er å forstå, hva formålet er og hva den omfatter.

4.2.2 Videre fremstilling

Denne groomingbestemmelsen ble tilføyd i straffeloven ved lov 13. april 2007 nr. 14, altså en relativ ny bestemmelse. I det følgende skal jeg under punkt 4.2.5 gjøre rede for hvordan denne bestemmelsen er å forstå. Men jeg skal først begynne med si hva grooming er, så noe om rettstilstanden før denne bestemmelsen kom. Deretter skal jeg si litt om begrunnelsen, og hvorfor det var behov for en slik bestemmelse.

4.2.3 Rettstilstanden før

Straffeloven har noen bestemmelser som fortsatt gjelder og retter seg mot seksuell omgang med barn under 14 eller 16 år, og seksuell handling med barn under 16 år, jf. strl. §§ 195, 196 og 200 annet ledd. Det som er felles for disse bestemmelsene er at de retter seg mot den selve seksuelle akten. Da er det som regel den uønskelige handling allerede utført, unntak kan tenkes ved forsøk.⁵⁸ Formålet er å hindre at gjerningsmannen har kommet så langt at de uheldige resultatene oppnås, eller blir forsøkt oppnådd.

Forberedelser til å utføre disse straffebestemmelsene var før straffritt så lenge man ikke hadde kommet over på det straffbare forsøket. Forsøksansvaret etter § 49 rammer også disse tre bestemmelsene, men lovgiverne har konkludert med at denne forsøksbestemmelsen ikke rekker langt nok. Det må trekkes en grense mot handlingene eller forberedelsene som ligger fjernt fra selve forbrytelsene, og som derfor blir straffrie. Disse tre seksualbestemmelsene rammer ikke alle forberedelsesstadier av straffbare

---

⁵⁸ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 9.

seksualhandlinger. Lovgiver har derfor sett det nødvendig med endring i rettstilstanden her.⁵⁹

En høyesterettsdom som viser grensen mellom forsøk og straffri forberedelse er Rt. 2008 s. 867. I denne dommen hadde tiltalte blitt kjent med en jente via internett som oppga at hun var 19 år. Planen var å bidra med penger til en mobiltelefon og et møte på et hotell for å ha sex med denne jenta som egentlig bare var 15 år gammel. De møttes og en telefon ble kjøpt til jenta, og de kjørte deretter til et hotell. Planen var at de umiddelbart etter innsjekkingen skulle gå til hotellrommet for å ha seksuell omgang. Mannen betalte for hotellrommet, men jenta ombestemte seg, og tiltalte aksepterte dette og kjørte henne hjem. Spørsmålet var om denne handlingen hadde overskredet grensen for straffbart forsøk. To vilkår måtte foreligge i følge Høyesterett for at straffbart forsøk skulle foreligge. Det var for det første fullbyrdelsesforsett, og for det andre forsett med å skulle påbegynne realiseringen av forsettet.⁶⁰ Høyesterett mente at denne situasjonen befant seg i et grensetilfelle, men etter en samlet vurdering mente de at grensen for straffbart forsøk ikke var overskredet. Det avgjørende Høyesterett la vekt på ved avgjørelsen var den psykologiske forskjell på det som var gjort og det som gjenstod, og at de ikke befant seg i noen privat sfære.⁶¹

Slik rettstilstanden var før, måtte altså forsøksgrensen overskrides for å dømme noen for disse sedelighetsbestemmelsene mot mindreårige. For å bøte på dette og ta gjerningsmennene i en tidligere fase, er altså § 201 a tatt inn i straffeloven. Det straffbare blir altså forberedelseshandlingen, forsøk på dette er også straffbart.

---

⁵⁹ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 9.

⁶⁰ Jf. Rt. 2008 s. 867, avsnitt 19.

⁶¹ Jf. Rt. 2008 s. 867, avsnitt 23 og 24.

4.2.4 Begrunnelse og behov for bestemmelsen

Den nye bestemmelsen er inspirert av den britiske straffebestemmelsen fra 2003, Sexual Offences Act 2003 section 15, der målet er å straffe før den seksuelle kontakten har skjedd. I tillegg er Norge forpliktet internasjonalt til å beskytte barn mot seksuelle overgrep, både strafferettslig og gjennom andre tiltak.⁶² Med denne nye bestemmelsen skal barnas rettigheter styrkes og beskyttes mot seksuelle overgrep før det selve overgrepet begås. Jf. forarbeidene har høringene styrket departementets syn på et nytt straffebud som på et tidligere stadium enn i dag beskytter barn mot fare for overgrep.⁶³ De fleste var enige om at når en voksen person reiser for å møte et barn, innebærer dette et klart fare for overgrep, noe som gjør handlingen straffverdig.

4.2.5 Utforming av bestemmelsen

I forarbeidene⁶⁴ til groomingbestemmelsen § 201 a, er det diskutert litt forskjellige punkter angående utformingen og hva det bør omfatte. For det første ble det diskutert om forutgående kontakt skulle være et vilkår som i den britiske bestemmelsen. Altså krav om kontakt med barnet minst to ganger før bestemmelsen kunne brukes. Bakgrunnen var å avgrense mot impulshandlinger. Departementet mente dette ville føre til uheldige omgåelser av straffebudet og at det ville være mer effektivt uten et slikt vilkår. Videre har det vært spørsmål om straffebudet burde rette seg mot selve kontakten på internett i stedet eller i tillegg til det fysiske møtet. Departementet mente dette ville være for tidlig i en

---

⁶² Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 10.

⁶³ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 10.

⁶⁴ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s.13.

handlingsrekke frem mot et overgrep, noe som kunne bli vanskelig å bevise. Fordi en slik handling skiller seg vesentlig fra det å ha fysisk kontakt. Uansett vil forledning fra den voksne personen til å posere naken via internett eller telefon være straffbart etter strl. § 200 annet ledd annet punktum. Videre i det følgende skal jeg si noe om vilkårene i § 201 a og hva som er sagt om disse.

4.2.5.1 Vilåret om avtale

Den objektive gjerningsbeskrivelsen skiller den straffbare handling fra vanlige og legitime handlinger.⁶⁵ Det er fire vilkår som må være oppfylt for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. For det første må det foreligge en avtale, det må altså være en gjensidig enighet hvor de har kommunisert på forhånd. Det kreves altså en form for kontakt, og denne er teknologinøytral slik at alt av forutgående kontakt rammes jf. forarbeidene.⁶⁶ For eksempel kan det være en forutgående kontakt på en lekeplass eller ved en skole. Ett av de viktige tilfellene bestemmelsen skal ramme er bekjentskap og chatting via internett, noe som kan føre til at man til slutt overtaler eller blir enig om å møtes. Både skriftlige og muntlige avtaler er omfattet.

4.2.5.2 Barnets alder

Barnets alder er et annet vilkår. Barnet må være under 16 år, denne grensen er satt pga. den seksuelle lavalder som er 16 år. Barn under 16 år har størst behov for økt beskyttelse. Barn mellom 16-18 år kan også trenge den nødvendige beskyttelsen, men forarbeidene anser dette tilstrekkelig ivaretatt gjennom straffelovens § 192 om voldtekt, § 193 om misbruk av

---

⁶⁵ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 13.

⁶⁶ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 20.

stilling, avhengighetsforhold og lignende, og § 203 om seksuell omgang mot vederlag med person under 18 år.⁶⁷ Bestemmelsen suppleres også av forsøksbestemmelsen i § 49, og vil også her ivareta den nødvendige beskyttelsen.

4.2.5.3 Skyldkravet

Vilkåret om skyld går ut på bevisst forsett fra den voksne personens side om å begå en handling som er forbudt etter de nevnte seksualparagrafene. Den alminnelige bestemmelsen i straffelovens § 40 første ledd er forsett, dette gjelder også for § 201 a. Gjerningsmannen må ha utvist forsett i forhold til alle omstendigheter i den objektive gjerningsbeskrivelsen, dette gjelder ikke fornærmedes alder i følge § 201 a.⁶⁸ I forhold til fornærmedes alder er det nok med uaktsomhet, dette er regulert i strl. § 43 og er en svakere skyldgrad enn vanlig uaktsomhet, og kalles culpa levissima i juridisk teori. Dette innebærer at vilkåret er ”kunne ha innsett”, og ikke ”burde ha innsett” muligheten av følgen jf. straffelovens § 43. Her skal det altså tas hensyn til personlige forhold hos gjerningspersonen.⁶⁹

Den britiske bestemmelsen krever at gjerningsmannen hadde til hensikt å begå seksuelle overgrep, altså krav om motivasjon og onde hensikter.⁷⁰ Det er nok med vanlig forsett etter den norske bestemmelsen, det er altså ikke noe krav om hensikt for å sikre en effektiv beskyttelse. Straffelovskommisjonen drøftet om det var grunn til å videreføre hensiktskravet i straffebud som rammer forberedelseshandlinger. Etter kommisjonens oppfatning bør hensiktskravet bare beholdes når den straffbare handling kun er straffverdig når det foretas i den hensikt som straffebudet nevner.⁷¹ Voksen personen og barnet kan for

---

⁶⁷ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 20.

⁶⁸ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 21.

⁶⁹ Jf. Matningsdal Magnus og Bratholm Anders (red.). Straffeloven, Kommentartutgave 2. Utg. s. 360.

⁷⁰ Jf. Hennem, Ragnhild. Ytring – Kriminalisering av onde hensikter? Tidsskrift for strafferett 2006 s. 98.

⁷¹ Jf. NOU 2002:4 Straffelovkommisjonens delutredning VII s. 168 og 175-176.

eksempel avtale om å møtes uten at denne bestemmelsen kommer til anvendelse. Voksen personen har for eksempel bare som formål å ha bekjentskap, og ikke noe hensikt med seksuelle aktiviteter. Det kreves altså fullbyrdelsesforsett. Jo tidligere fullbyrdelsepunktet settes, jo vanskeligere blir det å bevise subjektiv skyld. Dette vil føre til at en rimelig tvil vil komme gjerningsmannen til gode.⁷²

4.2.5.4 Komme frem til møtestedet

Et siste vilkår er at voksen personen kommer frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan observeres. Dette går direkte frem av ordlyden som krever at gjerningsmannen har ”kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas” jf. strl. §201 a første ledd. Her er formålet at gjerningsmannen også objektivt viser at han har bestemt seg for å fullføre det gjenstående.

4.2.5.5 Straffen

Straffen for overtredelse av groomingbestemmelsen er ett år eller bøter. Men hvis møtet fører til forsøk eller fullbyrdet overgrep mot barnet, er det andre bestemmelser med betydelig høyere strafferammer som kommer til anvendelse.⁷³ Straffen er trolig satt så lavt som den er gjort fordi gjerningsmannen ikke har gjort noe annet enn bare å møte barnet. Dersom gjerningsmannen tar et neste steg, vil dette rammes av de strengere bestemmelsene. Straffen kan falle bort ved jevnbyrdighet i alder og utvikling.

---

⁷² Jf. Andenæs, Johs, Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, samlet utgave ved Kjell v. Andorsen, 2008 s. 166.

⁷³ Se punkt 4.2.5 om konkurrans.

4.2.6 Forsøk

Groomingbestemmelsen i strl. § 201 a er gjort til en egen selvstendig forbrytelse, dermed gjelder altså forsøksbestemmelsen i § 49 her som ellers. Problemet blir å finne ut av hvor forsøkspunktet for overtredelse av § 201 a ligger, og når har voksne personen avtalt et møte med barnet? Hva som skal anses som straffbart forsøk kan man prøve å finne ut av ved å benytte forsøkslæren i alminnelig strafferett.

For det første kan for eksempel forsøk foreligge allerede ved kontaktetableringen. For det andre ved at avtalen kommer i stand, og for det tredje når gjerningsmannen er på vei til avtalt møtested. Når gjerningsmannen er fremme ved møtestedet eller kan observere møtestedet fra gjemmestedet, vil som sagt overtredelsen av § 201 a være fullbyrdet. Fullbyrdelesforsettet i relasjon til å overtre § 201 a må foreligge på et tidspunkt før gjerningsmannen kommer frem til møtestedet, eller et tidligere tidspunkt ved kontaktetableringen. Hvis fullbyrdelesforsettet ikke foreligger hos voksen personen før han møter barnet fysisk, vil det ikke bli tale om forsøksspørsmål, men fullbyrdet overtredelse av § 201 a.⁷⁴ Vilkår for forsøksstraff er at gjerningsmannen har utvist den nødvendige forsett om å gjennomføre handlingen. Hvis han ikke møter opp til avtalt sted og tid kan det være snakk om tilbaketreden fra forsøk jf. § 50.

Bestemmelsen kan ikke forstås slik at den rammer alt av vanlige og hverdagslige handlinger. Ifølge forarbeidene er det bevisst valgt at straffeansvar i hvert fall bør inntre når den voksne møter barnet, fordi faren er betydelig større da.⁷⁵ Tidligere tidspunkt enn dette kan føre til bevismessige vanskeligheter, det vil da gjenstå en del mer å gjøre for at overtredelsen kan fullbyrdes. Når fullbyrdelesforsettet hos gjerningsmannen er konstatert og det foreligger adferd med nærhet til fullbyrdelse, er dette nok for forsøksstraff så lenge

---

⁷⁴ Jf. Andenæs, Johs, Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, samlet utgave ved Kjell v. Andorsen, 2008 s. 167.

⁷⁵ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s.14-16.

overtredelsen ikke er fullbyrdet. Gjerningsmannens forsett vil gjennomgående være vanskeligere å bevise når straffeansvar inntreffer på et tidlig tidspunkt som her. Men allerede ved å ta kontakt med barnet kan gjerningsmannen ha overskredet psykologiske grenser i forhold til oppdagelsesrisiko og gjennomføringsvilje.⁷⁶ Straffeansvaret er også lettere å bevise når gjerningsmannens forsett om å møte barnet tydelig har manifestert seg i vedkommendes handlinger. Også i de tilfellene hvor barnet og voksen personen kjenner hverandre fra før omfattes av straffebudet. Hvis voksen personen uanmeldt møter opp der barnet oppholder seg, vil dette falle utenfor området for bestemmelsen. Men dette kan allikevel anses som avtalt, i de situasjoner hvor barnet er lurt til å si hvor hun oppholder seg til enhver tid.⁷⁷

4.2.7 Konkurrens

Ved konkurrens blir spørsmålet å finne ut av om gjerningsmannen ved en eller flere handlinger har begått flere forbrytelser. Det foreligger altså sammenstøt av forbrytelser. Avgjørelsen om det er én straffbar handling eller flere i konkurrens, er av betydning fordi det har strafferettslige og prosessuelle følger. Konkurrens oppstår i forhold til strl. § 201a ved at bestemmelsen referer til straffelovens §§ 195, 196 og 200 annet ledd. § 201a supplerer det alminnelige forsøksansvaret etter disse bestemmelsene ifølge forarbeidene.⁷⁸ Hvis handlingen har kommet langt nok til det alminnelige forsøksansvaret etter at disse bestemmelsene har inntrådt, bør forholdet bedømmes etter det vanlige forsøksansvaret i stedet for det nye straffebudet. Dersom strl. § 195, § 196 og 200 annet ledd er fullbyrdet,

---

⁷⁶ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s.14.

⁷⁷ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 18.

⁷⁸ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 22.

bør ikke § 201 a anvendes i konkurrans med bestemmelsen som rammer overgrepet. Forutsetningen er at det gjelder samme tilfelle.⁷⁹

4.2.8 Straffeprosessuelle virkemidler

Groomingbestemmelsen i strl. § 201 a fører også med seg justeringer straffeprosessuelt. Disse justeringene er som følge av at strafferammen er satt til ett år, og fordi det er en forberedelseshandling som blir kriminalisert. Det har ikke kommet til noen nye regler straffeprosessuelt som følge av dette. De gjeldende lovene om etterforskning og tvangsmidler gjelder også her. Politiet kan når det er ”rimelig grunn til å undersøke” etterforske forbrytelsessaker. Tvangsmidler som kan benyttes er for eksempel; pågrepelse, fengsling jf. strpl. 242, skjult fjernsynsovervåking på offentlig sted etter straffeprosessloven § 202 a, og avlytting av samtale etter strpl. § 116.⁸⁰ Dette er ikke noe nytt i forhold til gjeldende rett, det som er nytt er at tvangsmidler og etterforskning kan benyttes i en tidligere fase enn det var mulighet for før.

Politiet kan også overvåke åpne chattersider for å avdekke kriminalitet i følge forarbeidene.⁸¹ Med overvåkning menes her det samme som for eksempel politibetjenter som patruljerer i gatene for å kontrollere at alt er som det skal, men i dette tilfelle blir det via pc og internett. Politiet kan også gjøre bruk av lovlig provokasjon (ta initiativ, framprovosere) og infiltrasjon (observere, skaffe informasjon) innenfor de rammer som er

---

⁷⁹ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 22.

⁸⁰ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 23.

⁸¹ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 23.

trukket opp for å finne bevis.⁸² For eksempel kan de gjøre dette ved å late som de er en mindreårig (under 16 år) for å se om det er noen der ute med onde hensikter som prøver å ta kontakt.⁸³ Lovlig provokasjon gjør det lettere for politiet å bekjempe kriminalitet som ellers er vanskelig å avdekke. Dette kan derfor være et viktig virkemiddel som politiet har anledning til å benytte.

Men politiet må være varsom, fordi en framprovosering av en ulovlig handling fra politiets side (ulovlig provokasjon), er en ulovfestet frifinnelsesgrunn i norsk rett. For eksempel har vi en avgjørelse fra Rt. 1984 s. 1076 som slår fast at politiet ikke kan etterforske på en slik måte at man fremkaller lovbrudd som ellers ikke ville blitt begått. Spørsmålet er, hvor langt og hvordan politiet kan gå frem for å avdekke grooming uten å fremprovosere en ulovlig handling på en ulovlig måte? Vilåret er at politiet ikke må fremkalle en straffbar handling som ellers ikke ville blitt begått. Politiet kan kanskje uten å bli hindret av provoseringsforbudet late som de er en mindreårig på en chattekanal. Så lenge politiet selv ikke tar kontakt med noen andre i chattekanalen, så vil det ikke foreligge en ulovlig aktivitet fra politiets side. Problemene oppstår hvor eldre menn tar initiativet for å få kontakt. Høyesterett har i Rt. 1984 s. 1076 sagt at det må legges betydelig vekt på hvem som tar initiativet til den straffbare handlingen. Dersom den eldre personen selv tar kontakt i chattekanalen og har seksuelle tanker, ideer og tilnærminger som kommer frem av chatten, og i tillegg er den part som vil avtale et møte, vil dette trolig ikke rammes som ulovlig provokasjon. Strl. § 201 a vil være fullbyrdet hvis denne voksen personen dukker opp på et avtalt møtested, og jeg tror ikke han ville blitt frikjent for ulovlig provokasjon i dette tilfellet. I dette eksemplet har politiet holdt seg passiv og den andre part aktiv. Handlingen og aktiviteten kunne ha vært det samme mot enhver annen mindreårig.

---

⁸² Se om provokasjon på,- Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2000 av 26. april, Vederlag til politiets kilder og provokasjon som etterforskningsmetode.

⁸³ Jf. Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) s. 23.

4.2.9 Endringer i rettstilstanden

Med en ny bestemmelse som § 201 a så endres rettstilstanden både strafferettslig og prosessrettslig. Det er ikke den onde vilje eller hensikt alene som kriminaliseres, men faren for overgrep mot barnet. Dette er noe som skapes ved at voksen personen tar ett skritt for å realisere forsettet sitt. Denne nye bestemmelsen fører til at politiet kan benytte tvangsmidler som for eksempel fengsling og pågripelse etter straffeprosesslovens § 172 mye tidligere enn før. Politiet har mulighet til dette ved at strafferammen i § 201 a er satt til ett år, en strafferamme som ligger innenfor straffeprosesslovens regler for å anvende tvangsmidler. Politiet kan nå avdekke og avverge overgrepet før det skjer, de får et bedre grunnlag for sin kontrollvirksomhet ved at tvangsmidler kan anvendes tidligere enn før. Det er handlingen sett i en sammenheng med skyldkravet som skaper fare for overgrep, og som gjør den straffverdig.

Videre så vil det med innføringen av strl. § 201 a føre til en mer subjektiv tilnærming enn det var før. Forsøk som var det nærmeste man kunne komme til før, krevde en mer form for objektivitet. Det kreves også en viss aktivitet etter § 201 a, men fokuset er mer rettet mot forsettet og den subjektive gjerningen for å ta gjerningsmannen tidligst mulig. Det at fokuset nå er mest rettet mot subjektive forhold hos gjerningsmannen, fører dette med seg betydelig mer bevismessige problemer. Den britiske bestemmelsen har visst hittil stort sett bare vært brukt i konkurrans med bestemmelsene om seksuelle overgrep mot barn, derfor mistet den mye av sin selvstendige betydning. Det er ikke så mye praksis rundt dette i Norge enda, men tiden vil vise hvor langt bestemmelsen rekker. Jf. Ragnhild Hennum sin artikkel hvor hun mener at en slik groomingbestemmelsen fort kunne ende opp som en symbolbestemmelse som i liten grad beskytter barn mot overgrep.⁸⁴

---

⁸⁴ Jf. Hennum, Ragnhild. Ytring – Kriminalisering av onde hensikter? Tidsskrift for strafferett 2006 s. 99.

4.3 Straffelovens § 162 c, "organisert virksomhet" bestemmelsen

Straffelovens § 162 c er en bestemmelse rettet mot flere personer som danner en kriminell gruppe, hvor formålet er å begå ulovlige handlinger. Bestemmelsen utvider handlinger som er straffbart fra før, til også å gjelde i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Det som gjør denne bestemmelsen annerledes er at kriminaliseringstidspunktet er forskyvet til et tidligere tidspunkt enn før.

Vilkårene i strl. § 162 c første ledd er for det første det å inngå et forbund, handlingen må videre ha en straffverdighet som tilsvarer minst 3 år. Siste vilkår i bestemmelsen er at den ulovlige handlingen må begås "i virksomheten til en organisert kriminell gruppe" jf. første ledd. Hva disse vilkårene omfatter og hvordan de er å forstå skal jeg komme tilbake til under punkt 4.3.5, utforming av bestemmelsen.

Annet ledd beskriver hva som menes med organisert kriminell gruppe. Dette er for det første gjort for å si hva en organisert kriminell gruppe nærmere omfatter. For det andre for å avgrense mot andre grupper som ikke har som hovedformål å begå forbrytelser med strafferamme på minst tre år. Denne bestemmelsen ble tilføyd i straffeloven av 1902 ved lov 4. juli 2003 nr. 78.

4.3.1 Problemstilling

Problemstillingen i det følgende blir å finne ut av hvordan denne bestemmelsen er å forstå, hva formålet er og hva den omfatter.

4.3.2 Videre i fremstilling

Videre i fremstillingen er temaet organisert kriminalitet, altså straffelovens § 162 c. Jeg skal begynne med å si noe om hva rettstilstanden var før, før jeg kommer nærmere inn på utformingen av denne forberedelsesbestemmelsen. Dette avsnittet skal ta for seg en annen straffebestemmelse av nyere tid som jeg har valgt å utrede om, og som også er en straffbar forberedelseshandling. Siden problemstillingen i oppgaven er å finne ut av hvor langt inn i privatlivet det trækkes på med forberedelseshandlinger, så kommer dette klarere frem når det utredes for flere bestemmelser, og eventuelt kan sammenlignes.

4.3.3 Rettstilstanden før

Det er nødvendig å si noe om hva rettstilstanden var før for å vise mangler, og hvorfor det var behov for en ny bestemmelse på dette området. Det er en selvfølge at den som deltar i en organisert kriminell gruppe kan straffes for de handlinger gruppen begår og som vedkommende selv deltar i. For eksempel drap eller ulovlig innførsel av narkotika og sprit. En uønsket handling som er straffbar er da fullbyrdet, uansett om handlingen er organisert eller gjerningsmannen er alene om det. Problemet har vært om en deltakelse i en gruppe kan være straffbar uavhengig av om deltakeren kan knyttes til (andre) konkrete lovovertrедelser.⁸⁵ Dette kan tenkes å følge av de særlige bestemmelsene i straffelovens § 104 a og 330. Strl. § 104 a rammer den som deltar i eller støtter en privat organisasjon av militær karakter. Mens § 330 retter seg generelt mot deltakelse i foreninger som har til formål å begå straffbare handlinger. Etter første alternativet så er vilkåret deltakelse og militært organisasjon, mens etter andre alternativet er deltakelse og et formål som gjør det straffbart. Felles for disse to bestemmelsene er at det skal unngås grupperinger som har til

---

⁸⁵ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 15.

formål å begå noe straffbart, for da er det flere sammen om det og skadene kan derfor bli større. Medvirkning og forsøk straffes også etter disse bestemmelsene.

Fordeler med en forbundsbestemmelse som i § 162 c i forhold rettstilstanden før med strl. §§ 104 a og 330, er for det første at en slik bestemmelse vil føre til en klarere angivelse av området for det straffbare. §§ 104 a og 330 som retter seg som sagt mot selve deltakelsen i en organiserte kriminelle gruppe, og vil derfor bli mer skjønnsmessig og vurderingspreget enn § 162 c. Forbundsbestemmelsen er mer presis og domstolene har en viss erfaring med andre forbundsbestemmelser i straffeloven. For det andre er det en fordel at den enkelte deltaker bare må svare for sine egne handlinger. Etter deltakerbestemmelsene kan deltakerne få straff selv om vedkommende aldri har deltatt i gruppens kriminelle virksomhet.⁸⁶

Internasjonalt er det også stor interesse på dette området, hvor det er en enighet om å kriminalisere deltakelse i visse organiserte grupper. Det er en forpliktelse i FN konvensjonens artikkel 5 som pålegger statene å følge en lik linje.⁸⁷ På bakgrunn av de ulike internasjonale initiativer for å bekjempe organisert kriminalitet, har mange nasjoner satt i gang nye lovendringer i den senere tid. Norges folkerettslige forpliktelser tilsier også et slikt forbud mot å danne, delta og rekruttere personer til en organisert gruppe.⁸⁸

---

⁸⁶ Jf. Innst.O. nr. 118 (2002-2003) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 3.

⁸⁷ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 17.

⁸⁸ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 22.

4.3.4 Begrunnelse og behov for bestemmelsen

Hovedformålet er jf. forarbeidene å bidra til en effektiv bekjempelse av organisert kriminalitet konsekvent både nasjonalt og internasjonalt.⁸⁹ En ny bestemmelse som § 162 c vil gjøre det vanskeligere for organiserte kriminelle grupper til å etablere seg, eller få ytterligere fotfeste i Norge.⁹⁰ For å sikre at bestemmelsen ikke skal rekke for vidt, er det tatt inn i bestemmelsen en definisjon av ”organisert kriminell gruppe”. Fremveksten av organisert kriminalitet stiller samfunnet overfor særlige utfordringer, og utgjør generelt sett en større trussel mot samfunnet enn annen kriminalitet. Kriminelle organisasjoner kan være vanskelig å bekjempe og har ofte en hard, indre justis. De bruker trusler og vold, som gjør at miljøene blir svært lukkede og dermed vanskeligere å trenge inn i. Disse gruppene opptrer også ofte på tvers av landegrensene, med sterke innslag av vold, trusler og represalier som gjør dem til en alvorlig trussel mot rettsstaten.

Organiserte kriminaliteten har ofte en internasjonal karakter, og benytter nyere og moderne teknologi i sin virksomhet. For eksempel internett og GSM- telefoni blir ofte brukt som hjelpemiddel.⁹¹ Organisasjonene bruker vold og trusler for å sikre sine interesser. Dette kan hindre politiets etterforskning når vitner ikke tør å snakke.

Et hovedområde for organisert kriminalitet er narkotikavirksomhet. Dette er ganske utbredt og er et viktig område innenfor et samfunn å bekjempe. Innføring og produksjon av sprit er også blitt et av de omfattende problemene i samfunnet i den senere tid. Organisert kriminalitet representerer generelt en større trussel mot samfunnet enn forbrytelser planlagt og utført av enkeltpersoner alene, og kan derfor være vanskeligere å bekjempe.

---

⁸⁹ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 5.

⁹⁰ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 8.

⁹¹ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 14.

Kriminaliteten blir forberedt og utført med større innsikt og innsats. Når noen bindes gjennom avtaler øker også sannsynligheten for å gjennomføre planene.⁹² For å hindre at kriminelle organisasjoner etablerer seg ytterligere i Norge er bestemmelsen i straffelovens § 162 c tatt inn.

Forarbeidene nevner noen eksempler på hvilke områder det kan være aktuelt at denne bestemmelsen kan komme til anvendelse. I følge Metodeutvalget er det noen typiske kjennetegn på organisert kriminalitet. En ganske utbredt og kjent organisert form er mafialignende organisasjoner.⁹³ Bruk av vold, hard og brutal adferd som skaper frykt er ofte et middel for å nå profitt som er målet deres. Italia er et land som er kjent for å ha mange mafialignende organisasjoner og som ofte nevnes i media. Terrororganisasjoner danner også slike organisasjoner for å finansiere sin terrorvirksomhet. For eksempel er det mye penger å hente innen narkotikavirksomhet. Hovedformålet til disse gruppene er altså alvorlig kriminalitet som gir betydelig økonomisk utbytte, derfor er det viktig å slå hardt ned på disse områdene. Andre eksempler på slike grupperinger er MC- miljøer, satanist og nazi- miljøer.⁹⁴

---

⁹² Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 14.

⁹³ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 13.

⁹⁴ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 14.

4.3.5 Utforming av bestemmelsen

Ved utforming av denne bestemmelsen i § 162 c hadde departementet to muligheter. En forbundsbestemmelse eller forbud mot å delta i en organisert kriminell gruppe.⁹⁵ Det første alternativet ble valgt etter drøftinger om fordeler og ulemper ved begge alternativene.

4.3.5.1 Vilkår om avtale (forbund)

Første vilkåret i strl. § 162 c første ledd er at det må foreligge et forbund, det er altså snakk om avtaler generelt. Avtalen kan være uttrykkelig eller underforstått, skriftlig eller muntlig. Selv om tidspunktet ikke er avtalt enda er avtalen inngått og forbrytelsen fullbyrdet. Derfor er det uten betydning om de senere skulle ombestemme seg.⁹⁶

4.3.5.2 Skyldkravet

Skyldkravet er forsett jf. strl. § 40. En avtalepart som ikke vet at den andre parten er med i en organisert kriminell gruppe eller at avtalen er et ledd i gruppens virksomhet, kan ikke straffes etter § 162 c.⁹⁷

---

⁹⁵ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 24.

⁹⁶ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 27.

⁹⁷ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 96.

4.3.5.3 Vilkår om strafferamme

Andre vilkår i strl. § 162 c første ledd er at handlingen må kunne straffes med fengsel i minst 3 år. Det må altså være en handling som faller inn under en annen straffebestemmelse som har strafferamme på 3 år eller mer. Dette oppfyller kravet til minimumsforpliktelse i FN konvensjonen jf. formuleringen ”to commit a serious crime” sammenholdt med definisjonen i artikkel 2 bokstav b. Forslag til strafferammen var på 4 år i proposisjonen⁹⁸, men ble endret til 3 år i innstilling fra justiskomiteen⁹⁹. Dette ble gjort for å ramme organiserte vinningsforbrytelser som har lavere strafferamme, for eksempel tyveri som har en strafferamme på 3 år.

4.3.5.4 Som ledd i virksomhet

Tredje vilkåret i strl. § 162 c første ledd er at handlingen må ”begås som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe”. Andre ledd beskriver ”organisert kriminell gruppe” som tre eller flere personer med et hovedformål for øye. Minst en av partene i avtalen må være med i en slik gruppe, da kan de andre eventuelt stå utenfor. I tillegg må forbundet ha tilknytning til gruppens kriminelle virksomhet.¹⁰⁰ Gruppen bør ha en viss struktur og varighet for å avgrense mot løsere eller tilfeldige grupper jf. forarbeidene.¹⁰¹ Momenter ved vurderingen om en gruppe anens som organisert kan for eksempel være hvor lenge gruppen har eksistert og om det har internasjonale forgreninger.

---

⁹⁸ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 27.

⁹⁹ Jf. Innst.O. nr. 118 (2002-2003) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 6.

¹⁰⁰ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 96.

¹⁰¹ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 32.

Videre kan det ha noe å si om gruppen har bestemte arbeidsfordelinger, bestemte lokaler som anvendes eller om de møtes jevnlig, men dette er ikke et krav. En vennegjeng som avtaler å rane en bank vil for eksempel være en gruppe, men ikke organisert.

4.3.5.5 Kriminell gruppe

Det er en lagmannsrettsdom der § 162 c er brukt, og hvor gjerningsmannen ble funnet skyldig. Gjerningsmannen ble funnet skyldig ”som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe”, å ha inngått avtale med en annen person om å kjøpe narkotika av en mengde som anses som grov narkotikaforbrytelse.¹⁰² En høyesterettsdom hvor ”organisert gruppe” ble drøftet har vi i Rt. 2007 s. 744. I saken var antall personer og alvorlighetsgraden av straffbar handling oppfylt. Høyesterett viser i denne dommen til hva forarbeidene har sagt om ”organisert gruppe” jf ovenfor om internasjonale forgreninger. Det sentrale spørsmålet angående dette spørsmålet i dommen var om det forelå tilstrekkelig organisert gruppe i forhold til § 162 c. At handlingen var godt planlagt og organisert, mente Høyesterett ikke var nok, men det avgjørende var om de tiltalte utgjorde en del av en organisert kriminell gruppe. Videre var det spørsmål om tiltaltes forsett omfattet de fakta som kreves for at en organisert kriminell gruppe skal foreligge. Dette var drøftet i forhold til strl. § 60 a som har samme uttrykk som § 162 c ”organisert kriminell gruppe”. Det er ifølge Høyesteretts mening at det skal tolkes likt etter begge disse bestemmelsene.¹⁰³ Høyesterett var i tvil om lagmannsrettens flertall bygget på et riktig beviskrav og at det var uklart hva flertallet hadde funnet bevist. Derfor opphevet de lagmannsrettens dom angående § 60 a.

---

¹⁰² Jf. Borgating lagmannsrett 10.03.2008, straffesak nr. 614/08.

¹⁰³ Jf. Rt. 2007 s. 744, avsnitt 15.

4.3.5.6 Minst tre personer

Det kreves jf. § 162 c annet ledd at gruppen må bestå av tre eller flere personer, altså to deltakere holder ikke. På denne måten oppfyller bestemmelsen FN konvensjonens forpliktelser også på dette punktet. I følge forarbeidene var det ikke til hinder for å kriminalisere kriminelle grupper som var bestående av mindre enn tre personer, men departementet syntes dette kunne gå for langt.¹⁰⁴ Hovedformålet for gruppen må være straffbar handling som medfører fengsel i minst 3 år eller vesentlig del av virksomheten består i å begå slike handlinger jf. annet ledd.

4.3.5.7 Formål

Hovedformålet for disse kriminelle gruppene kan være økonomisk fordeler eller allmennfarlige forbrytelser, jf. straffelovens kapittel 14. Videre kan formålet også være forbrytelser mot liv, legeme og helbred jf. straffelovens kapittel 22.¹⁰⁵ Formålet kan også være andre ting som det ikke går an å bevise, de straffbare handlingene må være begått av gruppen selv eller på vegne av denne. En vesentlig del av virksomheten må bestå i å begå straffbare handlinger, en tredjedel av gruppens aktiviteter kan sies å omfatte en vesentlig del.

---

¹⁰⁴ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 30.

¹⁰⁵ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 30.

4.3.5.8 Medvirkning

Medvirkning til at andre begår slike forbrytelser er også omfattet av bestemmelsen. Et eksempel jf. forarbeidene kan for eksempel være at en lastebileier stiller sin lastebil til disposisjon for en smuglerliga som etter en avtale skal stå for selve innførselen, kan rammes av § 162 c.¹⁰⁶

4.3.5.9 Straffen

Straffen er fengsel inntil 3 år, med mindre forholdet går under en strengere bestemmelse jf første ledd. Hvis selve handlingen har en straffverdighet på 4 år og er utøvet som ledd i en organisert kriminell gruppe blir ikke straffen 3 år, men altså 4 år. Dette vil kunne være tilfellet når for eksempel forbundet anses som en psykisk medvirkning til en annen forbrytelse. Hvis det allerede er dømt etter den strengere bestemmelse, kan ikke gjerningsmannen i tillegg dømmes for overtredelse av § 162 c.¹⁰⁷

Forhøyelse av maksimumsstraffen ved gjentakelse eller sammenstøt av forbrytelser kommer ikke i betraktning jf. første ledd siste setning.

---

¹⁰⁶ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 95.

¹⁰⁷ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 96.

4.3.6 Straffeprosessuelle virkemidler

Siden organiserte kriminelle grupper ofte er lukkede, er det utvidet adgang til å bruke visse ekstraordinære etterforskningsmetoder. Etterforskningsmetoder som teknisk sporing jf. strpl. § 202 b, og kommunikasjonskontroll som ikke er avlytting jf. strpl. § 216 b kan brukes. Dette er ifølge forarbeidene forsvarlig og hensiktsmessig.¹⁰⁸

4.3.7 Oppsummering

Denne forbundsbestemmelsen i straffelovens § 162 c er altså rettet mot forberedelseshandlinger. En generell forbundsregel vil bryte vesentlig med lovgivningspraksis man har fulgt til nå. I Norge har lovgiverne hittil vært varsomme med å kriminalisere forberedelseshandlinger, men man har sett i senere tid at det er behov for dette på noen områder.¹⁰⁹ De forbundsbestemmelser vi hadde før § 162 c, knytter seg til konkrete straffbare handlinger som drap og flykapring. Denne forbundsbestemmelsen er som sagt av nyere dato og ble altså tilføyd ved lov 4. juli 2003. Det er derfor ikke så mye praksis rundt dette. På grunn av at forberedelseshandlinger ofte knytter seg til subjektive forhold uten noen form for ytre manifestasjon, kommer det ikke så lett til politiets kunnskap.

---

¹⁰⁸ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 35.

¹⁰⁹ Jf. Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) s. 24-25.

5 Rettspolitiske formeninger

5.1 Problemstilling

Kriminalisering av forberedelseshandlinger har ført med seg en del problemstillinger og diskusjoner om hvor langt i forkant av en fullbyrdet forbrytelse straffeansvaret bør gå. Det vanlige i norsk rett har som sagt vært å rette fokus mot fullbyrdede handlinger.

Forberedelseshandlinger har som regel har vært straffrie. Når slike nye lovbestemmelser kommer til, dukker det automatisk opp spørsmål om dette er heldig. Kriminalisering av forberedelseshandlinger fører til endringer i rettstilstanden, og det vil oppstå diverse problemer i forhold til den private rettsfære.

Videre i dette kapitlet skal jeg ta for meg problemene som oppstår. Jeg skal kort nevne behovet for å kriminalisere forberedelseshandlinger, for så å komme til diverse virkninger og endringer. Til slutt skal jeg si noe om hvor langt straffeloven egentlig bør gå.

5.2 Behovet for å kriminalisere forberedelseshandlinger

Uønskede handlinger blir som regel kriminalisert av lovgiverne. De har sett behov for å avdekke og straffe kriminalitet tidligere i en handlingsfase, derfor har de tydd til nyere straffebestemmelser. Det vil bli feil å straffe absolutt alt av forbryterske tanker og ideer. Jeg mener at det kan være mer hensiktsmessig å kriminalisere områder der det er mest samfunnsmessig behov og hvor sårbarheten kan være størst. Det kan for eksempel områder som organisert kriminalitet eller overgrep mot mindreårige. Som tidligere nevnt er forsøk straffbart, da er som regel den forbryterske viljen tilstedet, og det gjenstår ikke mye før handlingen er fullbyrdet. Men forberedelseshandlinger ligger langt i forveien før en handling blir fullbyrdet. Hvis gjerningsmennene kan pågripes allerede i en tidligere fase, kan man da unngå at uheldige resultater oppstår. Problemet kan da bli, om hvor lett det er å beskyldte noen for sine tanker, og bevise dem når det ikke har manifestert i så mange ytre

momenter. Det er altså et behov for å kriminalisere forberedelseshandlinger, dette med tanke på å forebygge en uheldig handling før konsekvensene kan bli mer alvorlige. Men om slike bestemmelser kommer til å stå som symbolbestemmelser eller ikke, kommer tiden til å vise.

Framveksten av organisert kriminalitet har ført til en større trussel mot samfunnet generelt, og lovgiverne har derfor sett det som nødvendig med en større reaksjon på dette området. Derfor har de tatt et steg for å få til en effektiv ”stopper” på dette. Den straffbare handling blir altså allerede det å befinne seg på et forberedelsesstadium, med et forbrytersk formål i sikte. Narkotikavirksomhet er for eksempel et stort problem i samfunnet, andre kriminelle former kan ofte springe ut av dette, for eksempel vinningskriminalitet. Behovet er større her fordi større grupper representerer større trussel enn enkeltpersoner som nevnt tidligere. Behovet for å kriminalisere forberedelseshandlinger er altså størst ved de mest alvorligste forbrytelsene. Målet er å ta gjerningsmennene før en samfunnsmessig uønsket atferd blir utført, konsekvensene er som regel meget alvorlige på disse områdene.

Det er også behov for tvangsmidler på forberedelsesstadiet, og dette utvides automatisk med forberedelsesbestemmelser. Men dette vil være avhengig av strafferammene i de nye forberedelsesdeliktene. Politiet kan i sin kamp mot kriminalitet oppnå mest mulig effektivitet når de kan avdekke det kriminelle allerede ved forberedelsene.¹¹⁰ Liv, eiendom og andre verdier kan dermed bli spart, man unngår de uheldige konsekvensene. Bruken av tvangsmidler er inngripende tiltak, vilkåret her er som ellers på andre områder, ”skjellig og tilstrekkelig grunn til mistanke” jf. straffeprosesslovens kapittel 13 og 14. Dette er hensiktsmessig, og vil føre til en mer effektiv bekjempelse av kriminalitet.

---

¹¹⁰ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 374.

5.3 Ressursforbruk

Det oppstår en økning i ressursforbruket med nye straffebestemmelser. Når flere handlinger blir gjort straffbare må det settes inn mer ressurser for håndhevingen av hvert enkelt straffebud. Selv om det er en offentlig oppgave å sørge for straffeforfølgning, kan påtalemyndighetene henlegge en sak pga. ressurshensyn jf. strpl. §§ 69 og 70. Grunner til at påtalemyndigheten kan henlegge straffesaker kan for det første være prosessøkonomisk. For det andre kan en strafferettslig reaksjon svi urimelig hard for vedkommende, eller så kan en straffesak henleggelse pga. hensiktsmessighetsgrunner som manglende bevis eller mediasirkus.¹¹¹ Økning i nye straffebud og nye straffeområder fører til at ressursene må fordeles, og dermed blir det mindre ressurser som er tilgjengelige. Dette kan svekke avskrekkende og moraldannede funksjoner straffebudene har.¹¹² Stortinget bør derfor være forsiktig når det gjelder tendensen til nykriminalisering. Når det blir innført mer generelle straffebud mot forberedelseshandlinger, vil det bli omfattende nykriminalisering. Ulempene og fordelene må derfor vurderes nøye før foreberedelseshandlinger blir straffelagt.¹¹³

5.4 Preventive virkninger ved å kriminalisere av forberedelseshandlinger

På grunn av at forberedelseshandlinger ligger så langt bak i en handlingsrekke, vil det sjeldent komme til politiets kunnskap. Derfor vil den allmennpreventive virkningen være mindre. Allmennpreventive effekten henger sammen med oppdagelsesrisikoen, det er foretatt forskning som viser at dette er tilfellet.¹¹⁴ Den forbryterske plan og vilje vil ofte foregå i tankene til gjerningsmannen, og derfor vil oppdagelsesrisikoen ikke være så stor,

---

¹¹¹ Jf. Hov Jo, Rettergang I, Sivil og straffeprosess 2007 s. 142-143.

¹¹² Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 371.

¹¹³ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 370.

¹¹⁴ Jf. Andenæs, Alm. strafferett s. 86-91.

før noe synlig er gjort. Avskrekkende funksjon har som regel de fleste straffebud, og dette vil derfor også gjelde for straffbare forberedelseshandlinger.

Når Stortinget lager nye forberedelsesstraffebud som er mer generelt utformet, får dette både en individualpreventiv og allmennpreventiv effekt overfor de involverte og samfunnet ellers.¹¹⁵ Individualpreventivt vil det føre til en mer effektiv stansning av planene, og ved frihetsstraff vil det hindre gjerningspersonene i å foreta andre, liknende forbrytelser. Hvis det ikke hadde vært straff for forberedelseshandlinger på visse områder, så kunne straffriheten ført til at forbrytelser oftere ble gjennomført. Dette kunne altså ha gitt inntrykk av at slike forberedelseshandlinger ikke var så farlige, og dermed svekke den allmennpreventive virkningen av straffebudet.¹¹⁶

5.5 Sidevirkninger av forberedelsesstraffebud

5.5.1 Generelt

Med tendens til økende kriminalisering av forberedelseshandlinger framflyttes som sagt grensen for straffeansvar, dette fører til at den private handlefriheten innskrenkes. Den personlige frihet er høyt verdsatt i vårt samfunn og ellers rundt omkring i verden. Det er ikke uten grunn at Grunnloven har bestemmelser om ytringsfrihet jf. § 100, og sier at menneskerettigheter skal sikres jf. § 110 c. Med personlig handlefrihet menes altså at ethvert menneske har frihet til å handle som den vil innenfor samfunnets bestemmelser.

Nye lover og regler fører til at flere handlinger blir forbudt, og derfor innskrenkes handlinger som før var tillatt. For eksempel skal det å jobbe, kjøpe en skrutrekker, besøke noen kunne foregå uten offentlig kontroll. Politiet skal ikke kunne gå inn i enhver fase av

---

¹¹⁵ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 372.

¹¹⁶ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 373.

livet vårt for å se om det er noen uregelmessigheter som foregår. Uklarhetene vil nemlig føre til avståelse fra vanlige dagligdagse handlinger som egentlig er lovlige. Et eksempel kan være at jeg har tenkt å kjøpe meg en farlig, skarp og fin kniv med det formål å ha det som suvenir hjemme i huset. Men jeg tar feil av straffelovens § 352 a som forbyr det å bære kniv offentlig, og derfor avstår jeg fra å kjøpe kniven fordi jeg må bære på kniven en stund til før jeg skal hjemover. Våpen og knivforbudet omtales som ”preaktiv” lovtiltak som tar sikte på å avverge farlige og skadelige handlinger på et begynnende stadium, altså en forberedelseshandling.¹¹⁷

Hvor merkbar innskrenkningen i den private handlefriheten vil bli, kommer likevel an på hvilke rettsområder det dreier seg om, og hvilke handlinger som blir kriminalisert. Dette vil bli hyppigere merkbart når det gjelder handlinger som ligger i kjernen til den private sfære, enn når det gjelder mindre viktige områder som man ikke regner med er så viktig å ha frihet til. For eksempel er det viktigere å ha handlefrihet til dagligdagse gjøremål som samtaler, innkjøp og arbeid, enn andre handlinger som er mer uvanlige og som i større grad er undergitt offentlig regulering.¹¹⁸

Det skal ikke rokkes unødvendig med denne friheten som er viktig for mennesker, men den moderne samfunn innsnevrer i nyere tid stadig i høyere grad borgernes handlefrihet med nye lover og regler. Personlige handlefriheten er viktig i et samfunn, for at samfunnet skal kunne fungere, og at borgerne skal være fornøyde bør det tas hensyn til dette.

Omfattende forberedelsesansvar vil medføre grunnleggende endringer i strafferetten og strafferettspleiens karakter. Fokuset blir da flyttet fra den ytre handlemåten til gjerningsmannens forsett. Vi har ovenfor sett på fullbyrdet forbrytelse og forsøk, og det er enklere å bevise og dømme noen for en uaktsom eller forsettlig handling. Men når vi er over på forberedelsesstadiet er saken litt annerledes.

---

¹¹⁷ Jf. Haugland, Geir Sunde. Våpen- og knivforbudet, en fremstilling og vurdering av bakgrunn for innholdet i og håndhevingen av våpen- og knivforbudet på offentlig sted s. 12.

¹¹⁸ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 375.

5.5.1.1 Urette dommer

Som nevnt tidligere oppstår det større bevismessige tvil når handlingen ikke har kommet lengre enn til forberedelsesstadiet, og dette kan medføre urette dommer. Bevisvurderinger blir vanskeligere for domstolene, men visse foreberedelsesstraffebud har også objektive momenter i seg. Her gjelder det som ellers, at objektive gjerningsmomenter generelt er med i bevisgrunnlaget. Et eksempel som tidligere er nevnt, er det å kjøpe et brekkjern for å begå et innbrudd, her vil det være lettere å bevise forbrytelsen. Når domstolene ikke har noen ytre gjerningsmomenter som kan bevises, må de ty til indirekte slutninger ut fra handlinger som er gjort. En slik bevisføring blir mer usikker og vanskeligere å bevise når gjennomføring av forbrytelsen er mindre synlig. Dette er noe som oftere vil forekomme med forberedelseshandlinger. Rimelig tvil skal komme tiltalte til gode, men kravet om forsett får en mer viktig rolle i totalvurderingen og dette kan føre til uriktige dommer. Når bevisføringen er mer usikker, er domstolene oftere i tvil på når bevisovervektskravet er oppfylt.¹¹⁹

5.5.2 Politikontrollen blir mer omfattende enn før

Utvidet forberedelsesansvar fører til økt politikontroll i den private sfære når tvangsmidler kan benyttes mye tidligere enn før i etterforskningen. Dette har sine fordeler og ulemper, fordi her er det to forskjellige hensyn. Effektivitet i etterforskningen vil altså gå ut over privatlivets fred ved at politiet får utvidet kompetanse. Politiet kan med etterforskning på forberedelsesstadiet lettere og oftere ty til ransaking av hus, og flere telefoner kan for eksempel kontrolleres. Det er viktig at effektiviteten opprettholdes for at straffesaker skal kunne oftere oppklares. Men på en annen side er den personlige frihet meget viktig i samfunnet, og det er viktig at det ikke rokkes så mye her. Ved at denne friheten innskrenkes og økning i politikontroll kan føre til at det kan foretas slike inngrep overfor

---

¹¹⁹ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 377.

vanlige, lovlige borgere. Når det blir straffesanksjoner i en så tidlig fase, er det ikke alltid like lett å finne ut av hvem som er skyldig og hvem som er uskyldig.

Bruk av tvangsmidler vil altså noen ganger gå utover uskyldige ved at forberedelseshandlinger blir kriminalisert, selv om dette ikke er formålet. Det kan være tre mulige grunner for dette, for det første er det som nevnt er området for bruk av tvangsmidler utvidet.¹²⁰ For det andre er det ikke noe krav om manifestert objektivt grunnlag for ansvar, og for det tredje vil det tilflyte mye unødvendig informasjon dersom det benyttes tvangsmidler på forberedelsesstadiet.

Spørsmålet er om det er heldig med en slik samfunnsutvikling, går man for langt. Dette er en rettpolitisk diskusjon der temaet er effektiv bekjempelse av kriminalitet versus privat handlefrihet. Begge er i seg selv viktige, problemet er om det heldig å innføre noe, så går det ut over noe annet.

5.5.3 Problemet i forhold til strl. § 201 a

Hvordan forholder verdiene om effektiv bekjempelse av kriminalitet og den personlige handlefrihet i forhold til straffelovens § 201 a, og fører bestemmelsen til at handlefriheten innskrenkes?

Vi har altså ovenfor nevnt generelt om hva som menes med handlefrihet og hva effektiv bekjempelse av kriminalitet er. Her skal jeg si noe om hvordan groomingbestemmelsen forholder seg til dette.

---

¹²⁰ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffeansvarets periferi s. 378.

5.5.3.1 Hvordan blir bestemmelsen effektiv?

Groomingbestemmelsen i strl. § 201 a har kommet til for å bekjempe seksuelle forbrytelser mot mindreårige på en mer effektiv måte. I forhold til strl. § 201 a skjer dette ved at gjerningsmannen kommer til å bli tatt før han kommer så langt som til fysisk utførelse av noe seksuelt mot et barn. Når etterforskning og tvangsmidler kan benyttes på et tidlig tidspunkt, vil politiet kunne gripe inn og ta de skyldige allerede på dette tidlige tidspunktet. Forberedelsesbestemmelser som vi har i straffeloven er rettet mot de mest alvorligste forbrytelsene som tidligere har blitt nevnt. Siden seksuell adferd og handling mot et barn er en alvorlig forbrytelse, mener jeg det har vært hensiktsmessig med en slik bestemmelse med hensyn til mindreårige. Barn vil få en bedre beskyttelse, og uheldige resultater vil kunne hindres mye oftere enn før.

5.5.3.2 Berøres den personlige friheten?

I forhold til den personlige handlefrihet, kan en bestemmelse som § 201 a kunne oppfattes som innskrenkning i vanlige handlinger. For eksempel kan denne bestemmelsen føre til at voksne personer slutter helt å ta kontakt med barn via internett, selv om formålet bare er bekjentskap og ikke noe mer. Men her mener jeg at vi er på et område som ikke har så mye å si om handlefriheten innskrenkes. Det er uansett ikke så vanlig å ta kontakt med mindreårige for å chatte eller være venner, derfor vil bestemmelsen ikke ramme de fleste borgere. En slik bestemmelse vil for det meste ramme de som har onde tanker, og vil føre til at de må tenke seg godt gjennom før de starter på forbrytelser av denne typen art.

5.5.3.3 Hvilken effekt har groomingbestemmelsen i praksis?

Selv om en groomingbestemmelsen vil kunne føre til en mer effektiv beskyttelse av barn, er spørsmålet om dette kommer til å virke i praksis? Formålet er å ta gjerningsmannen allerede når han har møtt opp, eller har møtestedet i sikte. Men spørsmålet blir da, hvordan politiet i forhold til før skal kunne gjennomskue slike handlinger. Det er vanskelig å etterforske slike saker uten tips om en mulig mistanke, eller at politiet ved en tilfældighet har fått informasjon.

Hendelsesforløpet vil vanligvis foregå ved at barnet og voksen personen blir kjent via for eksempel internett. Det meste vil da foregå i det skjulte fordi begge parter er redde for at andre skal vite noe. Jeg mener derfor at denne groomingbestemmelsen ikke kommer til å brukes så mye i praksis, og vil derfor kunne miste mye av sin effekt. Men en allmennpreventiv effekt vil bestemmelsen kunne ha, og kan dermed virke som fugleskremsel. Det er større oppdagelsesfare ved å begi seg ut på forbrytelser mot barn nå som strl. § 201 a har kommet til, enn det var før. Hvis for eksempel barnet sladrer til politiet, så kan gjerningsmannen bli pågrepet allerede når han møter opp (noe forbryteren vil ha i bakhode), noe som kanskje måtte mer til ved samme situasjon før.

Det har mange betenkelige sider ved å la straffeansvaret rekke så vidt at det også omfatter forberedende handlinger som ligger forut for forsøkspunktet (preaktiv strafferett). Det er nokså usikkert hvilken kriminalpolitisk gevinst man oppnår i form av for eksempel prevensjonseffekt. Noen alminnelig regel om en slik straff ville verken straffelovkommisjonen eller justisdepartementet foreslå i den nye straffelov. I forarbeidene til loven advares det også mot omfattende kriminalisering av forberedelseshandlinger i den kommende spesielle del av loven.

Ragnhild Hellum har i sin artikkel rettet kritikk mot bestemmelser som § 201 a, fordi den kan sies å kriminalisere den onde vilje i seg selv, og at dette mest bærer preg av

symbolpolitikk fra lovgiverens side.¹²¹ Særlig kan man si at dette gjelder ved forsøk på overtredelse av § 201 a, hvor forsett om å begå overgrep, ikke materialiserer seg utad i annet enn ellers normale og dagligdagse handlinger.¹²²

5.5.4 Problemet i forhold til strl. § 162 c

Hvordan forholder den effektive bekjempelse av kriminalitet og den personlige frihet i forhold til straffelovens § 162 c, og fører bestemmelsen til at handlefriheten innskrenkes?

5.5.4.1 Hvordan blir bestemmelsen effektiv?

Å bekjempe kriminalitet som relaterer seg til organiserte grupper er viktig i et samfunn. Når flere går sammen om en forbrytelse blir trusselen og sannsynligheten for gjennomføring betydelig større. Derfor kan det ses som en nødvendig løsning at det kommer til nye lovbestemmelser som på en mer effektiv måte hindrer forbrytelser på dette området. Strl. § 162 c er en bestemmelse som er laget med sikte på å etterforske, oppdage og gi straff til organiserte grupper som har kommet til enighet om å begå forbrytelser av en viss alvorlighetsgrad, og har dette som hovedformål. Dersom politiet har mistanke om at en kriminell organisert gruppe har forbryterske formål, kan politiet raskt hindre at dette formålet oppnås. Politiet kan gjøre dette ved bruk av hjelpemidler som telefonavlytting eller ransaking. Hensikten med bestemmelsen er å avverge og slå ned på slike alvorlige forbrytelser tidligst mulig for å unngå de uheldige resultater dette kan føre med seg.

---

¹²¹ Jf. Hennum, Ragnhild. Ytring – Kriminalisering av onde hensikter? Tidsskrift for strafferett 2006 s 98.

¹²² Jf. Andenæs, Johs, Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, samlet utgave ved Kjell v. Andorsen, 2008 s. 167-168.

5.5.4.2 Berøres den personlige friheten?

Organisert kriminalitet bestemmelsen berører ikke den personlige friheten noe spesielt slik jeg ser det. Men det kan også slå negativt ut dersom noen av kriminelle gruppemedlemmers omgangskrets/venner ikke ønsker ha noe personlig relasjon til vedkommende i gruppa. For eksempel kan dette skje ved at en person har en venn i en kriminell gruppe, og som ikke ønsker å bli mistenkt som medvirker eller et gruppemedlem. Derfor ønsker vedkommende å bryte opp kontakten, og jeg ser på dette som mulig innskrenkning på vedkommendes sosiale frihet. Vedkommende kan oppfatte organisert kriminalitet bestemmelsen slik at han kan bli mistenkt som en del av gruppen på en indirekte måte. Fordi vedkommende har bekjentskap med noen av medlemmene i gruppen.

5.5.4.3 Hvilken effekt har organisert kriminalitetsbestemmelsen i praksis?

Bestemmelsen går altså ut på avtaler¹²³ inngått mellom flere i fellesskap, dette kan både være skriftlig og muntlig. Problemet er at bestemmelsen retter seg mindre mot ytre omstendigheter som er lettere å bevise. En gruppes formål eller en muntlig avtale inngått mellom medlemmene, er ikke alltid like lett å se og bevise. Etterforskning vil derfor være vanskeligere her også fordi bestemmelsen er en forberedelseshandling. Tips fra en tyster eller ved tilfeldig informasjon kan få politiet til å etterforske og se nærmere på saken. Det er ikke så mye praksis rundt denne bestemmelsen enda, men bestemmelsen har noen ganger blitt brukt sammen med andre straffebestemmelser i praksis.

---

¹²³ Se punkt 4.3.6.1 om avtaler generelt.

5.6 Generelle synspunkter på hvor langt straffeloven bør gå

Husabø mener at det ikke er grunn til å innføre et generelt forberedelsesansvar for alvorlige forbrytelser. Dette gjelder generelle regler om avtaler (jf. engelsk og tysk rett), en generell regel om fysiske forberedelseshandlinger (nederlandsk rett), og en kombinert regel (jf. den svenske).¹²⁴

Han mener det ikke er nødvendig med en slik bestemmelse, det er ikke nok behov for å utvide på denne måten. Også kan det jf. utenlandsk rett lett bli abstrakt og ubetydelig med en generell forberedelsesregel, særlig fysiske forberedelser. Men en generell bestemmelse som kriminaliserer avtaler om visse spesielle typer forbrytelser, vil ikke bli så problematisk. Fordi her vil straffebudet rette seg generelt mot en type forbrytelse, og folk flest vil lett forstå hva loven går ut på. Meningen er at bestemmelsen ikke skal omfatte for mye ved å være generell, da vil den miste sin hensikt.

En forbrytersk avtale vil sjeldnere bli oppdaget, og enda sjeldnere ført for domstolene uten at avtalen er kombinert med fysiske forberedelseshandlinger. Når forberedelsen har kommet over på det objektive, er det letter å se om det foreligger en avtale med forbrytersk formål. En generell avtaleregulering vil likevel gjøre ett innhugg i den private handlefriheten, det vil føre til vesentlig mer kontroll av privatlivet. Derfor er det viktig å være varsom når det lages bestemmelser innen forberedelseshandlinger. I første omgang bør lovgiver holde seg til å produsere forberedelsesbestemmelser der forberedelsene er særlig farlige, og der behovet for å kriminalisere er størst.

Forberedelsesbestemmelser som rammer det å inngå avtale om å begå noe straffbart kan være nødvendig å ha. I Norge har vi hatt slike bestemmelser som kriminaliserer forberedelsesstadiet når det gjelder rikets sikkerhet, fra tidligere av. Lovgiver har ansett

---

¹²⁴ Jf. Husabø, Erling Johannes, Straffansvarets periferi s. 378-379.

dette som meget viktig, og for å oppnå mest mulig effektivitet er forberedelser kriminalisert på dette området.

Allmennfarlige forbrytelser som for eksempel ildpåsetning, flykapring eller sprengninger er blant de høyt prioriterte kriminaliseringsområder. Disse områdene vekker oppsikt og frykt. Ran, tvang, betydelig legemskrenkning og drap har alvorlige konsekvenser. Derfor har det gode grunner for seg å kriminalisere forberedelseshandlinger på disse områdene. Dette viser igjen at det helst bør kriminaliseres der de mest alvorligste forbrytelsene kan forekomme.

6 Avslutning

Jeg har i det følgende sett på hvor langt inn i det private liv det tråkkes på ved å kriminalisere forberedelseshandlinger, og hvor effektivt dette er med tanke på innskrenkninger i privatlivet.

For å komme frem til dette har jeg først valgt å si noe om hva begrepet forberedelseshandlinger er, dette har jeg gjort for å gi leseren et innblikk i hva begrepet omhandler. Deretter har jeg prøvd å vise hvor i det strafferettslige bildet forberedelseshandlinger kommer inn jf. kapittel 2. Det har jeg gjort ved å finne forsøkets nedre grense. Forsøkets nedre grense sier hva som kan bli en forberedelseshandling. I kapittel 3 tar jeg for meg forskjellige måter å utforme forberedelsesstraffebud på. Jeg gjør dette ved å se på eksempler på hvordan forskjellige forberedelsesstraffebud er utformet i straffeloven. Kapittel 4 handler om to selvvalgte forberedelsesstraffebud (strl. §§ 201a og 162c) som er av nyere dato. Dette har jeg gjort for å komme nærmere inn på forståelsen av disse to bestemmelsene, og dermed blir disse bestemmelsene lettere å forstå i forhold til oppgavens problemstilling. I siste kapittel tar jeg først for meg rettspolitiske formeninger generelt. Deretter drøfter jeg de to selvvalgte straffebudene opp mot problemstillingen. Og til slutt sier jeg hvor langt straffeloven bør gå.

Jeg har i oppgaven prøvd å se på hvordan problemstillingen forholder seg til de utvalgte straffebudene. Det som er felles og som gjenspeiler seg er at det generelt er vanskeligere å pågripe noen for straffbare forberedelser. Derfor anvendes disse bestemmelsene sjeldnere enn andre straffebestemmelser. Siden den straffbare handling ofte foregår i tankene til gjerningsmannen, og derfor befinner seg i en tidlig handlingsrekke, kan det bli vanskeligere å bevise gjerningsmannens forsett. Begge bestemmelsene er gode med tanke på å effektivisere bekjempelsen av kriminalitet på områder som har større alvorlighetsgrad, men det er litt uklart hvor effektive de blir i praksis.

Kriminalisering av forberedelser fører altså med seg endringer i strafferetten. Fokuset blir som tidligere nevnt rettet mot en tidlig fase ved en handling. I praksis har det ikke kommet opp så mange saker som er rettet mot forberedelseshandlinger. Dette er noe som kan indikere at vi er på et område som gjør det vanskelig å pågripe noen. Handlefriheten som jeg også har sett på, mener jeg generelt ikke bør rokkes mer på. Politiets ressurser er begrenset, og med straffbare forberedelseshandlinger utvides ressursforbruket. Derfor kan det hende at politiet prioriterer å etterforske andre saker enn straffbare forberedelseshandlinger. Dette kan de gjøre for å spare unødvendige bruk av ressurser på et område som det er vanskelig å etterforske.

7 Litteraturliste

Bøker

- Andenæs, Johs, Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. *Alminnelig Strafferett. 5 utgave. Oslo, 2004, 2. Opplag 2005*
- Husabø, Erling Johannes, *Straffeanstvarets periferi. Bergen 1999*
- Jf. Andenæs, Johs, Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, samlet utgave ved Kjell v. Andorsen, 2008.
- Matningsdal Magnus og Bratholm Anders (red.). Straffeloven, Kommentartutgave 2. Utg. Første del. Almindelige bestemmelser. Oslo, 2003.
- Slettan, Svein & Øie, Toril Marie. Forbrytelse og straff, Oslo 2001 s. 78.
- Haugland, Geir Sunde. Våpen- og knivforbudet, en fremstilling og vurdering av bakgrunn for innholdet i og håndhevingen av våpen- og knivforbudet på offentlig sted.
- Hov Jo, Rettergang I, Sivil og straffeprosess 2007.

Forarbeider

- Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28. mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet).
- Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).
- NOU 2002:4 Ny straffelov – Straffekommisjonens delutredning VII.
- Ot.prp. nr. 18 (2006-2007). Om lov om endringer i straffeloven av 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.)
- Ot.prp. nr. 62 (2002-2003). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)

- Straffelovskommisjonen i NOU 1992:23 s. 72-32.
- Straffelovskommisjonen i NOU 1983:57 s. 359-362.
- Innst.O. nr. 118 (2002-2003) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)

Lover

- Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10
- Grunnloven
- Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25
- Lov om politiet av 1995 nr. 53
- Lov om straff av 20. mai 2005 nr. 28
- Engelsk straffelov, Sexual Offences Act 2003 section 15.
- FN-Konvensjon.

Norsk rettspraksis

- Rt. 2008 s. 867
- Rt. 1990 s 1054
- Rt. 1932 s. 427
- Rt. 1939 s. 890
- Rt. 1974 s. 317
- Rt. 1980 s. 961
- Rt. 2007 s. 744
- Rt.1991 s. 90
- Rt.1984 s. 1076

Lagmannsrettsdommer

- Borgarting lagmannsrett 10.03.2008, straffesak nr. 614/08.

Artikler

- Husabø, Erling Johannes, pre-aktiv strafferett, Tidsskrift til strafferett 2003 s. 97
- Husabø, Erling Johannes, Den nedre grensa for straffbart forsøk, Festskrift til Per Stavang; Stat, politikk og folkestyre s. 631.
- Hennum, Ragnhild. Ytring – Kriminalisering av onde hensikter? Tidsskrift for strafferett 2006 s 97.

Rundskriv

- Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2000 av 26. april, Vederlag til politiets kilder og provokasjon som etterforskningsmetode.

Annet

- Norsk ordbok, Escolas ordbok. Ragnvald Taule, 1997.
- Jussleksikon, Jon Gisle. 2. Utgave 2002.
- Rettsdata.no
- Lovdata.no

8 Lister over tabeller og figurer m v

- Figur 1. Viser den øvre og nedre grensen for det straffbare forsøk.